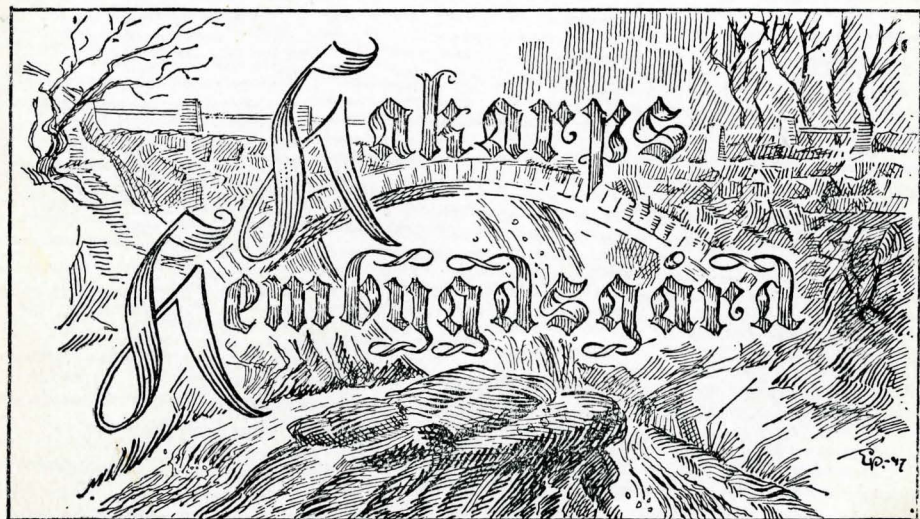

Krönika 1955

Hakarps Hembygdsgård

Krönika 1955

Använda källor

Ödén: Studier i Smålands bebyggelsehistoria (1927)

Gustav Vasas jordeböcker — 1500-talet

Sydsvenska ortnamnssällskapets årsskrift 1926

Landsarkivet i Vadstena: Husförhörsböcker för Hakarp

Hakarps sockenstämmors protokoll

Hakarps skolråds protokoll

Lindén: Huskvarna skola 1822—1916

Lindstam: Huskvarna krönika 1925

Uppgifter av gamla Hakarpsbor

Krönikans 9:e årgång vill liksom tidigare lämna några uppgifter om nuets händelser i vår socken och dessutom rikta blicken till gammalt och fornt. Doktor Axel Forsström har bidragit med en värdefull artikel om Hakarps sockens ortnamn. Göransbergstorpen får en ingående beskrivning och en fortsättning ur skolans historia är medtagen.

Till Hakarps kommun och annonsörerna, som genom ekonomiskt stöd gjort det möjligt att utge krönikan frambäres ett varmt tack.

REDAKTIONEN

Årsberättelse 1955

Årsmötet hölls den 2 april på Brukshotellet, Stensholm. Efter stadgeenliga förhandlingar höll direktör Thure Öberg, Huskvarna, ett instruktivt och uppskattat föredrag, varvid han särskilt uppehöll sig vid en jämförelse mellan det gamla bondesamhället och det moderna industrisamhället.

Hembygdskapellet under Evert Plyms ledning medverkade med musik. Årsmötet avslöts med kaffeservering och samkväm. Mötet bevistades av ett 80-tal personer.

Den 14 aug. företog ett 20-tal medlemmar en utfärd till Visingsö båtledes från Jönköping. Vid den gamla Visingsborgsruinen mötte rektor Aug. Eckerberg, som under en timmas tid berättade om slotet och Brahetiden. Vidare lämnade han några karaktaristiska skildringar om ön och öbornas liv i helg och söcken. Så for man med remmalag över ön och besökte Kumlabo och Brahekyrkan, varefter de belåtna resenärerna återvände med "Motala Express" i det strålande sommarvädret.

På grund av en del omständigheter kunde årskrönikan ej utkomma förrän till nyåret, då den trycktes i 475 ex.

Kommunalnämnden hade begärt yttrande över förslag till namn på en del gator och vägar inom tätbebyggelsen. Vid sammanträde den 1 mars beslöts biträda förslaget *Lekstigen* på Jutaholmsområdet och i övrigt föreslå att det gamla namnet *Ö. Holavägen* återupptages, och att i övrigt biträda förslaget *Mossvägen* och *Vipevägen* samt föreslå *Tyskängsvägen* från Holavägen till Hakarpsvägen. — Dessutom beslöts föreslå att vägen förbi Henriksbo och Solebo kallas *Lundenvägen* och att N. Klevaliden utbyts mot det från 1844 hävdvunna namnet *Strutzabacken*. Samtliga namn har fastställts av vederbörande myndigheter.

Styrelsen har under året haft 4 sammanträden.

Medlemsantalet var vid årets slut 230 st. Styrelsen har bestått av G. Hakeman ordf. Ivar Meurling, v. ordf., Lennart Söderqvist sekr., Eskil Lago, kassör, Ingrid Forsström, Lennart Magnusson och Ivar Lundsten. Suppl. har varit John Andersson, Martin Fagerlund och Sune Söderqvist och revisorer H. Appelkvist och Br Thunberg.

Kassans ställning den 31 dec. 1955.

Inkomster

Behållning fr. 1954		7643: 33
Årsavgifter		669: —
Ink. av krönikan		826: 40
Komm. anslag		500: —
Ränta		188: 65

Kr. 9827: 38

Utgifter

Utg. för krönikan		1420: 50
Annonser		89: 60
Utg. för Klinten		20: 40
Skrivm. o. porton		29: 05
Anslag till hemb. kap.	..	50: —
Bokinköp		121: —
Diverse utg.		59: 90
Behålln. till 1956		8036: 93

Kr. 9827: 38

Hakarps kyrka

VÅR KYRKA är socknens dyrbaraste minnesmärke från svunnen tid. En klenod som fäderna givit i arv. Fast och trygg sen sekler. Lysande med glädjens vita färg. Signande bygden med korsets helga tecken.

VÅR KYRKA är en sevärdhet. Arkitektoniskt är den unik. En korsbyggd stenkyrka med torn över korsmitten. Sällsamt skön är den. Smyckad med skulptur och målning. I bildens språk förtäljande Skriften från skapelsen till domen.

VÅR KYRKA är en helgedom. Ett Guds hus. Stillhetens och tillbedjans rum. Klockornas malm sjunger till gudstjänst. Altarljus brinna. Orgeln tonar. Ung och gammal samlas till andaktens gemenskap inför Ord och Sakrament.

VÅR KYRKA är öppen för alla — VÅR KYRKA välkomnar alla — Varje söndag kl. 11 till gudstjänst — Varje vardag från morgon till kväll till enskild andakt.

Hakarps församling

Folkmängden vid 1955 års slut uppgick till 2698 personer. Av dessa var 1368 män och 1330 kvinnor. Befolkningens rörlighet är alltfört oproportionerligt stor i förhållande till folkmängden. Under den senaste 10-årsperioden har den årliga omflyttningen berört omkring 1/4 av befolkningen. Någon tendens till stabilitet var icke att förvänta under 1955. Prekära förhållanden i samband med ägobyttet av Stensholms fabrik gav tvärtom anledning förmoda ökad rörlighet. Siffran blev dock ungefär densamma som tidigare, då 26 % eller 702 personer bytt boplat. Antalet utlännningar har avsevärt minskat under de senaste åren dels genom avflyttning och dels genom förvärv av svenskt medborgarskap och utgjorde vid årets slut 57. Födelsefrekvensen, som varit sjunkande de tre sista åren, visar alltfört nedåtgående tendens. Under 1955 har fötts 47 barn, vilket är den lägsta siffran sedan 1946. Dödligheten har varit mycket ringa. Siffran 15 är den lägsta på sex år.

I kyrkans gemenskap har genom dopet upptagits 45 barn och vid pingst konfirmerades 12 pojkar och 12 flickor. På Hakarps kyrkogård har 16 avlidna fått sitt sista vilorum.

Hakarps kyrka har erhållit elektrisk värmeinstallation. Arbetet som påbörjades 1954 fullbordades först detta år och kunde tagas i bruk vid eldningsårens början. Altarringen har fått skinnklädsel och altargolvet har beklänts med grå snijematta enligt färgval av textilkonstnärinnan Edna Martin. Nya gångmattor har inköpts. Som gåva från Ebe-Verken har kyrkan fått mottaga en ljudförstärkningsanordning med fem stycken hörlurar, som kommit till tacksam användning.

Den 1 juli 1955 tillträdde församlingens nye kantor. Till innehavare av den förenade kantors- och folkskollärarebefattningen i Hakarp har efter framlidne Gunnar Salomonsson valts kantorn och folkskolläraren Henrik Molander från Kärråkra, som hälsades välkommen till tjänsten i kyrkan den fjärde söndagen efter trefaldighet.

Kyrkofullmäktige har beslutat inrätta en diakonisstjänst i Hakarp med tillträde för en församlingsdiakonissa fr. o. m. den 1 okt. 1956.

Födda 1955

- 3/1 Margareta Elisabeth Clarin, Stiftelsen Stensholm
- 4/1 Gunnel Eva Ingalill Johansson, Hagagatan 4, Fagerslätt
- 27/1 Sylvia Marianne Larsson, Carlfors
- 23/1 Gun Anna Elisabet Johansson, Carlfors
- 12/2 Pia Clary Nilsson, Hulustorp 1:6 Norra Klevaliden

- 18/2 Karin Aurora Lindell, Granåsen Nordskogen
 20/2 Lena Inga Carina Gustavsson, Eskilstorp
 3/3 Lena Ingegerd Gustafsson, Eskelunda
 3/3 Eva Carina Magnusson, Lunden
 5/3 Peter Robert Walder, Ebbes
 8/3 Annette Gunnel Monika Gren, Hulustorp 1:3
 10/3 Yvonne Stark, Hagen Stensholm
 12/3 Lars Erik Henrik Romedahl, Brunnstorp
 15/3 Britt Annika Andersson, Ringvägen 11
 1/4 Lena Margareta Ringedahl, Ebbes
 14/4 Lennart Bertil Sigvard Hessel, Bergkulla, Ebbes
 16/4 Lars Torbjörn Louis Eriksson, Eriksbergs Handelsträdgård
 2/5 Bo Kenneth Johansson, Flickhemmet, Stensholm
 23/5 Ingbritt Kristina Margareta Wessman, Fagerängsvägen 2
 25/5 Jan Ingemar Berglund, Liljansborg, Stensholm
 23/5 Lilian Christina Gustavsson, Hjärttorp 6
 1/6 Lena Gunvor Finn, Bråneryd
 6/6 Bernt Åke Johansson, Brunstorp
 9/6 Lars Ernst Lindell, Granåsen Nordskogen
 12/6 Anders Georg Forsberg, Carlfors
 22/6 Anny Gunilla Bågenstål, Stenhälla, Stensholm
 23/6 Eva Maria Birgitta Ringqvist, Ebbes
 4/7 Jonny Folke Rolf Ternstedt, Bråneryd, Berghaga 8
 17/7 Evy Anita Elisabeth Björk, Fagerbergsvägen 8
 27/7 Bengt Åke Nils Alexandersson, Skogslund, Ebbes
 12/8 Anne Birgitta Johansson, Rosenholm Ebbes
 12/8 Annika Ingrid Gunilla Elmgren, Bäckaskog Ebbes
 10/10 Kent Björn Roger Petersson, Smedtorpsgratan 6
 10/10 Rigmor Ethel Susanne Petersson, Smedtorpsgratan 6
 12/10 Bengt Tohmas Carlsson, Stiftelsen, Stensholm
 24/10 Maj-Britt Annika Fong, Fageräng 17
 31/10 Zbyzsek Tomas Kulig, Fyrkanten, Stensholm
 7/11 Eivor Ingegerd Birgitta Johansson, Fyrkanten, Stensholm
 10/11 Karin Ingrid Maria Jakobsson, Stiftelsen, Stensholm
 14/11 Lars Thomas Johan Palmgren, Skogsgläntan, Göransberg
 20/11 Kent Erik Svärd, Berghaga 13, Bråneryd
 1/12 Bo Christer Berglund, Bergshyddan, Göransberg
 16/12 Lars-Ola Viking, Norra Klevaliden Hakarp 1:50
 18/12 Britt Louise Anita Ingegerd Karlsson, Egnahemsvägen 9
 19/12 Ulf Henrik Ljunggren, Egnahemsvägen 11

Konfirmerade 1955

Kenneth Karl Oskar Lindqvist, Hökhult
 Karl-Erik Herman Nygren, Gunnestorp
 Väjne Gustaf Gullmar Johansson, Knutstorp

Torsten Anders Jönsson, Skolgatan 15
 Wallis Gustaf Anders Alzén, Hakarpsvägen 83
 Alf Tryggve Tryggmer, Berghem, Ebbes
 Nils Olof Henry Zäther, Björksäter, Petersberg
 Stig-Ole Mauritz Andersson, Kvarnvägen 2
 Sven Åke Kjell Pettersson, Ekåsgatan 6
 Nils Olof Mauritz Andersson, Kvarnvägen 2
 Johnny Ivan Ola Lilja, Idrottsgatan 3 b, Huskvarna
 Gunnar Lars-Erik Karlsson, Brunstorp
 Bernt Willy Andersson, Berghaga 12
 Berit Harriet Anita Andersson, Skolgatan 3
 Mona Eivor Elisabet Pettersson, Egnahemsvägen 11
 Anita Elsebritt Hallqvist, Liden 1
 Lisbet Vivi-Ann Andersson, Carlfors
 Inger Margitta Friberg, Carlfors
 Anita Inis Viola Tengvall, Stensholms säteri
 Gun-Britt Viola Nilsson, Solhöjden, Ebbes
 Harriet Ulla-Britt Hjalmarsson, Bergsgatan 7, Huskvarna
 Nancy Birgitta Gustafsson, Sandgatan 5, Huskvarna
 Lilian Monica Svensson, Berghaga 3
 Ulla Irene Margareta Jonsson, Lunden
 Gun Lisa Irene Thörnmo, Brunstorp

Ingångna äktenskap 1955

Olle Tornäs, Jönköping och Käthie Margot Lovisa Gillberg, Smeds-
 torpsgatan 26
 Tore Hugo Valdemar Freding, Bankeryd och Stina Doris Maria
 Svensson, Bråneryd.
 Bror Arne Olof Persson, Jönköping och Ulla-Brita Ingegerd Jo-
 hansson, Stensholm.
 Sten Sture Roland Gren, N. Kleven och Gunel Ingegerd Irene Sa-
 gemar, Majsäter
 Evert Gunnar Vilhelm Rosén, Huskvarna och Asta Margit Gunvor
 Johansson, Åshamra.
 Gustav Lennart Lindén, Dalskog och Lilly Maj-Britt Olofsson, Dal-
 skog.
 Herbert Anders Lennart Karlsson, Lekeryd och Gunvor Anna Ma-
 ria Thorén, Jutevägen 18.
 Karl Erik Sigurd Robertsson, Vetlanda och Astrid Karin Bergqvist,
 Smedstorgsgatan 21.
 Göte Alvar Björk, Fagerbergsvägen 8 och Kerstin Eva Margareta
 Ljung, Broholm.
 Erik Arne Georg Karlsson, Stensholm och Edit Märta Viola Vist,
 Stensholm.

Gösta Filip Johansson, Huskvarna och Vanda Elise Henningsen, Brunstorp.
 Karl Axel O. of Magnusson, Huskvarna och Elin Ulla Britt Johansson, Vikingvägen 2.
 Karl Gustav Georg Engstrand, Stockholm och Elsa Eva Marianne Björklund, Carlfors.
 Jakob Ambjörn de Carro, Månsarp, och Rosa Teufel, Junexgården.
 Ulf Axel Ljunggren, Smedstorpsgatan 10 och Gunnel Barbro Iréne Pettersson, Egnahemsvägen 11.
 Nils Gunnar Axel Gustavsson, Huskvarna och Ingrid Harriet Viktoria Wessman, Bjursbäcken.
 Stig Aron Vilhelm Drott, Huskvarna och Eivor Ingeborg Linnéa Karlsson, Dalslund.
 Jens Arvid Lennart Stenlund, Huskvarna och Elsa Ing-Britt Ollegård Hultman, Tunhamra.
 Bror August Erland Karlsson, Berghaga 14 Bråneryd och Marta Elisabet Bjerstedt, Bråneryd.
 Göran Arvid Berglund, Bråneryd och Göta Helena Munther Huskvarna.
 Lars Erik Jönsson, Skolgatan 15 och Ingrid Maria Petersson, Vårdsberg.
 Paul Johan Larsson, Älvdalen och Ingegerd Hedvig Margareta Mållberg, Huskvarna.
 Bernt Erik Arne Hakeborg, Svineryd och Elin Virginia Thell, Jönköping.
 Josef Urban Brunius, Fagerslätt och Gunvor Signe Marianne Pettersson, Huskvarna.
 Stig Gustav Börje Gustavsson, Stensholm och Karin Marianne Bügel, Flisby.
 Rolf Ingvar Johansson, Stensholm och Dagny Viola Thunberg Huskvarna.

Avlidna 1955

- 3/1 Hilma Susanna Rosell, Älderdomshemmet, f den 14/9 1865 i Gustav Adolf.
- 26/1 Hilma Gabriella Dahlstedt, Widala, f den 30/8 1887 i Jönköping.
- 4/2 Johan Simon Svensson, Pettersberg, f den 24/10 1876 i Lekeryd.
- 5/2 Ernst Aron Andersson, Karlslund, Nordskogen, f den 13/3 1870 i Hakarp.
- 7/3 Gustav Adolf Gustavsson, Älderdomshemmet, f den 11/12 1876 i Hakarp.

- 30/3 Ferdinand Marino Marinelli Pettersson, Karlsdal Ebbes f den 31/1 1890 i Hakarp.
 6/4 Karin Emelia Björk, Fagerängsvägen 5, f den 6/4 1894 i Jönköping.
 23/4 Anna Sofia Forsström, Smedstorpsgatan 19, f den 30/4 1894 i Hakarp.
 19/5 Ida Maria Larsson, Furuholm, f den 29/8 1878 i Ölmstad.
 14/6 Karl Fritiof Johansson, Pensionärshemmet, f den 2/1 1876 i Hjälmteryd.
 24/6 Karl Axel Sekundus Klintin, Stensholm, f den 2/10 1885 i Forserum.
 27/7 Kalli Kristina Cecilia Svensson, Hjärttorp 2, f den 26/10 1895 i Öggestorp.
 20/8 Anna Margareta Ahnström, Hjärttorp 4, f den 26/2 1900 i Hakarp.
 5/12 Ragnar Danielsson, Nordskogen, f den 29/12 1882 i Öggestorp.
 15/12 Linnea Margareta Elisabet Lek, Utsikten, f den 20/7 1920 i Svarttorp.

Josef Larsson.

Den kyrkliga förvaltningen

Under året har kyrkofullmäktige hållit tre ordinarie sammanträden. Omslutningen i kyrkokassan har uppgått till 81.196 kr. med en behållning till 1956 av 39.325 kr. Kyrkogårdskassan har balanserat på 3.542 kr. Fonder som förvaltas av kyrkorådet uppgick vid årets slut till 51.753 kr. Det frivilliga församlingsarbetets kassa hade en behållning av 622 kr. Denna kassa användes bl. a. till stöd för ordnandet av kyrkbussar. Utdebiteringen pr skattekrona har varit 47 öre.

John Andersson.

Den kommunala förvaltningen

Ordförande i kommunalnämnden har varit Albin Karlsson, v ordf. Gunnar Hakeman, ledamöter Gunnar Sandberg, Carl Sandberg, Knut Pettersson, Gustaf Winqvist och Lennart Käll, med kommunalkamrer Rune Wixe som sekreterare.

Under året har hållits 23 sammanträden. Från kommunalkontoret har barnbidrag utbetalats med 229.100 kr.

Familjebostads och bränslebidrag har utgått med 41.429 kr. fördelade på 63 familjer.

Borgensförbindelser har tecknats för anskaffning av nybyggnader för 826.032 kr. Under året har 14 nya egna hem uppförts.

Vatten- och avlopp i Petersbergsområdet, Stensholmsområdet och en del av Fagerslättområdet har ordnats under året. För större delen av Fagerslättområdet har plan uppgjorts för vatten och avlopp med beräkning att arbetet skall kunna fullbordas 1956.

Under året har kommunen köpt fastigheten Olstorp för 72.000 kr, en del av Hakarps säteri, norr om Egnahem för 69.000 kr., en tomt för 6000 kr. vid Hakarpsvägen för blivande kommunalhus och en tomt vid Holavägen för 5500 kr. avsedd för byggande av ett medborgarhus. Hela markförvärvet uppgår sålunda till 152.500 kr.

Folkskolestyrelsen har under året vidtagit betydande reparationer och omändringar vid Nordskogens skola och tjänstebostäderna vid kyrkskolan.

Ordinarie kantors- och lärartjänsten har tillsatts med ny innehavare.

Två fortsättningsskolekurser, har pågått en allmän för gossar och en i hushållsgöromål för flickor. En kurs i simundervisning under sommaren vid Stensjön bevisades av 150 elever.

Länsstyrelsen har förklarat Nordskogens skolområde för tätort, och skolstyrelsen har genom besvär hos Kungl. Maj:t anhållit att även Egnahemsområdet må förklaras som tätort. Från den 1 juli tjänstgör doktor F. Ljungars som skolläkare.

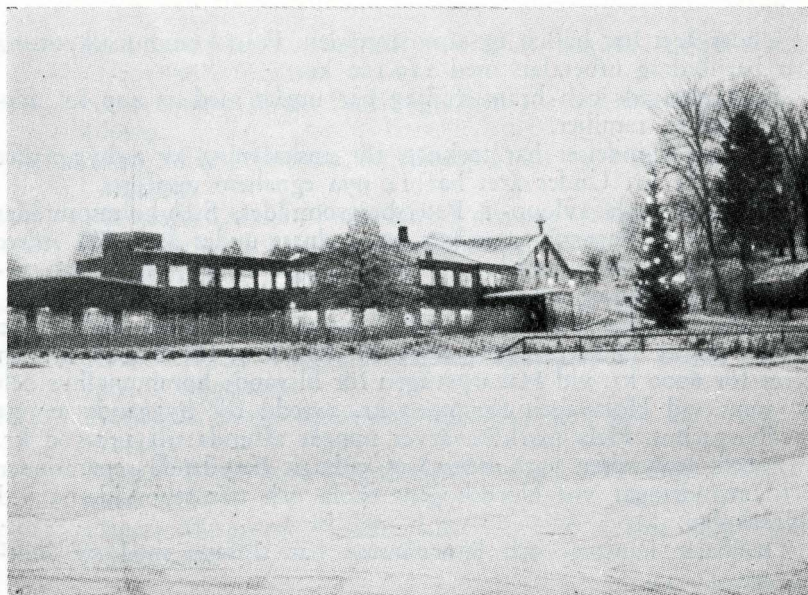
Till ny föreståndarinna för ålderdomshemmet har valts fröken Tea Svensson från Sveg. Kostnaden för pensionärerna på ålderdomshemmet har uppgått till kronor 15: 72 pr person och dag.

Genom barnavårdsnämnden har mödrahjälp utanordnats med sammanlagt 1990 kr.

För hemhjälp har under året en heltids- och en deltidsanställd hemvårdarinna varit anställda.

Bostadstilläggen för folkpensionärerna höjdes på förslag av pensionsnämnden från 384 kr. för ensam pensionär och för makar från 492 kr. till resp. 500 och 600 kr. att utgå från den 1 jan. 1956.

Kommunens utgifter och inkomster har haft en omslutning av 3.132 078 kr. med en utdebitering pr skattekrona av 7: 65 kr., vari även ingår skatt till pastoratet med 40 öre och till den egna församlingskassan med 47 öre.

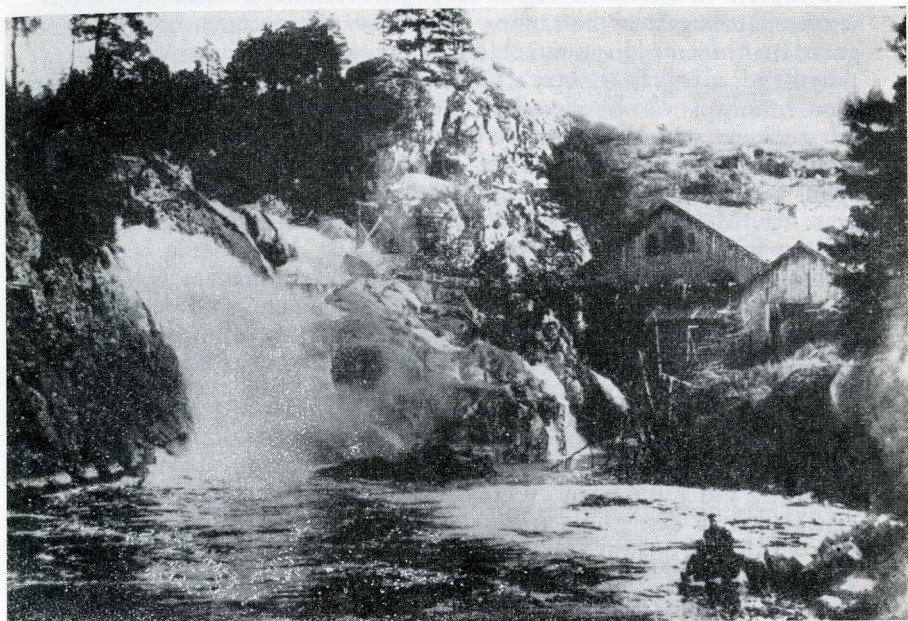

Stensholmsfabriken i vinterskrud.

Stensholmsfabriken åter i gång

Då rykten om att Stensholms fabriks tillverkning 1954 skulle förläggas till annan ort, blev det en djup förstämning i bygden. Än brusande kraft hade genom århundraden gett utkomstmöjligheter åt generationer av människor sedan 1702.

Det började se hopplöst ut för många av de anställda, men det ljusnade dock så småningom. Det blev nu som en gång tidigare, då det gamla pappersbruket hade brunnit 1889. Då satte man redan i juni 1890 i gång med en ny tillverkning. Den hade en betydande framgång, särskilt under de senare åren. Då Stefabolaget började nedlägga driften 1954 inköptes fabriks- och bostadsfastigheterna av Husqvarna Vapenfabriks A. B. den 1 juli samma år. Så kom verkstäderna att ligga så gott som öde ända till hösten 1955. Den 1 dec 1955 arrenderades en stor del av verkstadslokalerna av Saab, och snart blev det åter liv och rörelse vid det gamla kvarnfallet. Det är att hoppas att utvecklingen skall fortsätta i god takt under år som komma. Nu börjar ljusen på nytt glimma ur de förnämna verkstadsbyggnadernas fönster. Allt fler av gamla stensholmsbor kommer "hem". Det är dock att beklaga att det gamla namnet Stensholms fabriks A. B. försvunnit från bygden och kommit i en främmande miljö.

Översta fallet på 1890-talet.

Hakarps sockens ortsnamn

Av Axel Forsström.

I den livliga hembygdsforskning, som bedrives i våra dagar, har ortsnamnsforskningen kommit att spela en framträdande roll. Ortnamnen kan nämligen ge oss upplysningar av olika slag om det förflutna. De kan lära oss ett och annat om våra förfäders religiösa liv. Så ger oss t. ex. vissa ortnamn på —vi, —harg, —lund, i vilka Odens och Tors namn ingår, upplysningar om Odenskultens och Torskultens utbredning. Ortnamnen berättar vidare en hel del om vårt lands bebyggelsehistoria. Namn, i vilka ett hedniskt gudanamn ingår, vittnar ju om hög ålder. Under jämförande studier har ortnamnsforskarna gjort den iakttagelsen, att olika namntyper använts under olika tider. Så t. ex. har de funnit, att namn på —sta mest förekommer i de gamla slättbygderna, som blivit tidigt odlade, och vissa av dem vill förlägga detta namns uppkomst till bronsåldern, ehuru

naturligtvis en del —sta-namn är yngre. Namn på —sta och andra sammansättningsleder av samma ålder är vanliga på den bördiga östgötaslätten men sällsynta i Holavedens karga och svårtillgängliga skogsbygd, där vår socken till större delen är belägen. Att människor funnits i vår bygd redan under stenåldern, visar ju de fynd av stenyxor som gjorts inte endast i Huskvarnadalen utan även i övre Hakarp. I Huskvarnadalen har man gjort traktens äldsta fornfynd, en oslipad flintyxa, vars upphovsman levde åtminstone 2,500 år f. Kr. Men ortnamnen visar, att det var först sent som socknen fick en fast bebyggelse. En del gårdsnamn av ålderdomlig typ i vår grannsocken Skärstad säger oss, att denna blivit tidigare bebyggd än vår socken. Det var den bördiga Landsjödalen som lockade till tidig odling. Betecknande nog hörde Hakarp under medeltiden till Skärstad. Först vid mitten av 1500-talet blev Hakarp eget pastorat.

Att tyda ortnamnen är ej alltid så lätt. Många ortnamn har en för alla genomskinlig betydelse, men ofta är det ursprungliga namnet förvandlat till oigenkänlighet. Så hette t. ex. Hulestorp i äldre tid Holvedstorp. Vid tolkningen av ett ortnamn är det därför ofta nödvändigt att känna dess gamla former. För Hakarps vidkommande finner man en del gårdsnamn i Jönköpings stads tänkebok för åren 1456—1548. Tänkeboken innehåller domstolsprotokoll rörande civil- och brottmål. År 1458 nämndes en viss Mons i Hakatorp och en viss Per i Hwassatorp såsom vittnen, och 1546 nämnes en annan Mons i Hakatorp, som var inblandad i ett slagsmål med borgarna i Jönköping. Av dessa ställen får vi alltså veta, att Hakarp i äldre tid hette Hakatorp och att Vassarp hette Hwassatorp. Men det var ju blott ett fåtal av hakarpsbönderna som hade med rättvisan att skaffa, och utom de två nämnda gårdsnamnen är det bara ytterligare ett som vi återfinner i tänkeboken, nämligen Tokarp, som där har formen Tokatorp. En fullständig förteckning på socknens gårdsnamn finner man först i de jordeböcker, som på Gustav Vasas betallning började upprättas av fogdarna på 1530-talet till grund för beskattningen.

Jordeböckerna återger namnformerna efter det då gängse uttalet, så som detta uppfattades av vederbörande skrivare. Ofta är det namnets ursprungliga form man i jordeboken möter, ofta kan man med hjälp av jordeboksformen rekonstruera denna. Men ej heller den ursprungliga formen ger alltid nyckeln till namnets tydning. Ty ofta ingår i ortnamnen ord, som nu är utdöda eller som endast lever kvar i vissa dialekter eller i våra nordiska grannländers språk. Så är antagligen fallet med Raten, det gamla namnet på Dalskog. Ofta kan man därför ej komma fram till något pålitlig tolkning utan får nöja sig med en gissning. De många orimliga s. k. folketymologier, som finns, visar att det inte är så lätt ens att "gissa" något så när förnuftigt.

Den i Hakarp talrikast förekommande gårdnamnstypen utgöres av sammansatta namn med —torp eller —arp som senare sammansättningsdel. Icke mindre än 19 av socknens omkring 30 gårdnamn är bildade på detta sätt. "Torp" har i dessa namn icke ordets nuvarande betydelse av "dagsverkstorp på ofri grund", en betydelse, som är av yngre datum. Men det är lätt att se sammanhanget mellan denna betydelse och den ursprungliga: "gård, som uppkommit genom nyodling från en större huvudgård och till en början lytt under denna men senare utvecklats till en självständig gård". Torpnamnen betecknar ett nytt skede i vårt lands bebyggelse. Då vikingatågen med kristendomens seger upphörde, måste våra förfäder i större utsträckning än förut söka sin utkomst av jorden. Alla de vuxna söner kunde då icke stanna på fädernegården utan några måste bryta ny mark utanför den gamla gårdens ägor. Dessa nyodlingar var det som fick namn på —torp. Förleden i dessa namn är i regel ett personnamn, namnet på gårdens förste ägare. Den med —torp växlande ändelsen —arp har uppstått genom sammandragning av a + thorp.

Sockennamnet Hakarp — ursprungligen namnet på en gård, på vars mark kyrkan byggdes — hade från början formen Hakatorp. Så skrives det t. ex. i Jönköpings stads tänkebok 1458 och 1546 liksom i de äldsta jordeböckerna. Men redan 1548 förekommer i tänkeboken formen Hakarp. Jordeböckerna har tidigt andra former växlande med Hakarp: 1544 Hakorp, 1561 Haggetorp, 1563 Hakketorp. Den ursprungliga förleden Haka- är genitiv av det under medeltiden ej ovanliga mansnamnet Hake, och Hakatorp betyder alltså Hakes torp. Gentitivformer på —a förekomma nu inte längre i riksspråket men just maskulina personnamn få i vår dialekt ännu denna genitivändelse, t. ex. Kalla far = Kalles far, Pera bok = Pers bok, Kurta mössa = Kurts mössa. Den av Ragnar Lindstam i Huskvarna krönika (sid. 16 f.) gjorda tolkningen, att Hakarp är lika med Håkanstorp, måste på språkliga grunder anses omöjlig. Vad namnet Hake beträffar, så är det troligen från början ett öknamn liksom många andra av de äldsta namnen. Seden att ge sina medmänniskor öknamn är djupt rotad hos svensk allmoge. En gammal huskvarnabo roade sig på 1920-talet med att teckna upp alla de öknamn han mindes och fick ihop en lista med några hundra namn. Under medeltiden låg det så mycket närmare till hands att ge sin nästa ett kännetecknande binamn, vare sig elakt eller humoristiskt, som menige man saknade släktnamn. Ofta användes uteslutande öknamnet om en person. "Hake" betyder väl, att den person som fick detta namn var böjd som en hake. Är denna tolkning av namnet riktig, är vår Hake inte den ende smålänning, vars rygg blivit krokig av för strängt arbete i den karga småländska jorden.

Vi övergår nu till en översikt av de övriga —torp, resp. —arpnamnen, ordnade i alfabetisk följd.

Amarp. Denna form förekommer redan i 1542 års jordebok och är förhärskande även i de följande med undantag för år 1543: Ammatorp, 1546: Åmarp, 1549: Änndarp och 1559: Amatorp. Förleden är troligen fornsvensk genitiv av mansnamnet Amme, en kortform till Amund eller Ambjörn (liksom Olle till Olof, Fille till Filip o. s. v.)

Baggarp. Kallas i Älvsborgs lösen Baggatorp. Förleden är fsv. genitiv av mansnamnet Bagge, också det från början binamn (öknamn).

Björstorp. Förleden är mansnamnet Björn, vars n fallit bort i uttalet på grund av sin ställning mellan två andra konsonanter.

Brunstorp. Skrivs i jordeböckerna från 1550-talet och senare Brunstorp med enstaka undantag, så 1642: Brönnstorp, 1680 och 1700: Bronstorp. I Jönköpings stads tänkebok finns för år 1530 ett Brönistorp, som möjligen syftar på denna gård. I tiondelängden för år 1600 heter den Brönestorp. Dessa senare former tyder på att förleden icke är det fornsvenska mansnamnet Brun utan det fornsvenska Brunolf. I Sveriges ortnamn Älvsborgs län, Band 14, sid 46, behandlas ett Brunstorp (i Hällstads socken), vars förled ursprungligen är Brunolf. Utvecklingsgången anges där ha varit: Brunolfs-, Brunols-, Brunels-, Brunils-, Brunis-, Bruns-.

Eskilstorp. I tiondelängden 1600 och i jordeboken 1715 i översensstämmelse med uttalet skrivet Eskestorp. Detta tyder på att förleden är det fornsvenska mansnamnet Æger, som är känt från flera medeltida urkunder och ingår i ett flertal ortnamn. Från Nydala kloster känner man t. ex. en munk Mattis Esgesson. Eskilstorp skulle i så fall vara en senare omtydning.

Gunnestorp. Denna form är i jordeböckerna den gängse ända från 1550-talet. 1556 skrivs det dock Gunderstorp, 1561 Gundestorp, 1630 Gudmundstorp, vilket tydligen är en s. k. skrivaretymologi, 1655 och 1665 Gummestorp. Förleden är säkerligen genitiv av mansnamnet Gunnar. "Lär vara det Gunnarstorp i Wista härad, som tillhörde Carl Thorbjörnsson Gumsehufvud", säger Wieselgren i Ny Smålandsbeskrifning 3, s. 377. Hakarp var då annex till Skärstad.

Hulestorp. Detta namn har i jordeböckerna skiftande former. 1544 Hulwestorp, 1549 Holvestorp, 1552 Hulvedstorp, 1554 Hollwijdstorp, 1559 Holingstorp och 1563 Hollingstorp. Denna form, vars förled är genitiv av det fornsvenska mansnamnet Holingr, har av missförstånd införts av någon skrivare men försvinner snart igen. I tiondelängden år 1600 heter gården Hulestorp. Tiondelängden upprättades av prästen, och hans uppteckningar torde stödja sig på det gängse uttalet i socknen. Även kartor från 1600-talet ha formen Hulestorp. Jordeboken 1612 uppvisar formen Hulingstorp, 1630—1631 Hillingstorp, 1635—1638 Hulestorp, 1642 Hulestorp, 1665 Holestorp, 1672 Hollestorp, 1680 Holstorp, 1715 Hä-

lestorp, 1733 och 1790 Hulustorp. Denna sista form, som även återfinnes på Generalstabens kartblad, är tydligen en "förbättring", sannolikt tillkommen under inflytande av namnet Hulugården, en av de tre gårdar, som räknades till Raten (Södregården, Backe- eller Uppegården och Hulugården). Förleden i detta namn är genitiv av fsv. hula = håla och angav gårdens läge i en sänka. Det nuvarande uttalet är Hullestorp (med samma u-ljud som i riksspråkets hull och tunt l).

Namnet har sammanställts med Holaveden, skogen mellan Vättern och Sommen. Så skriver Peter Wieselgren i Ny Smålandsbeskrifning, 3:e delen, sid. 377 (1846): "Kallas i äldre handlingar Hålwedstorp, hwaraf synes följa, att Hålweden räknats sträcka sig ända hit". På detta uttalande stöder sig tydligen Rudolf Björkman, då han i Jönköpings historia 1, sid 77 (Jkpg 1917) skriver: "Gården Hulustorp i Hakarps socken, förut Holwedstorp i Sanda socken, vittnar liksom vägnarnas namn, att Holaveden fordom ansetts gå hit". Samma påstående möter han i Sigurd Piras "Gamla färdevägar och kultställen i Holaveden (Tranås 1923): "Hemmanet Hulustorp i Hakarps socken — har tydligen fått sitt namn av Holaveden och anger sålunda, att man räknat skogen ända hit ned". Då förleden i —torp-namn brukar utgöras av ett personnamn, är det emellertid sannolikare, att förleden i Hulestorp är det fornsvenska mansnamnet Holmvidh(er). Enligt M. F. Lundgren: Personnamn från medeltiden var Holmvidh ett vanligt namn under medeltiden. Utvecklingen från Holmvidhs- till Holves- är lätt att förstå: m har fallit mellan två konsonanter för uttalsbekvämlighetens skull, alldeles som vi i vardagslag säger frist i stället för friskt — redan i Ynglingasagan omtalas för övrigt en svensk man vid namn Hulvidr; d har sammansmält med s, liksom t. ex. d assimileras med s i till reds ("te ress"); det korta i-et har som vanligt i vår dialekt blivit e. Senare har v fallit, och i analogi med andra ord, som innehålla —ull, t. ex. ull, gull, kull, mull o. s. v., har därefter den sannolika vokalen ö övergått till u. I dialekten känner jag endast ett —ull uttalat annorlunda, nämligen 'ulle' = skulle, vars ö väl förklaras av att ordet oftast står i obetonad ställning. Samtidigt har väl det ursprungliga tjocka l-et blivit tunt, då tjockt l ju inte förekommer i dylik ställning. I Skärstad finns en gård Hulvestorp, som tydligen är samma namn som vårt Hulestorp, ehuru förändringen av ordet icke gått så långt. Detta namn synes mig för övrigt tala för att man icke kan sammanställa dessa namn med Holaveden, ty det förefaller mig osannolikt, att man uppkallat gårdar mitt inne i Holaveden efter denna milsvida skog. Annorlunda hade förhållandet varit, om gårdarna legat på Holavedens gräns. Ur språklig synpunkt däremot är detta antagande nog möjligt att försvara. Namnet Holaveden har förmodligen, som Jöran Sahlgren antager (i Skagershults sockens naturnamn sid. 43), ut-

talats hólven (eller hólveen) Man kan som stöd för detta uttal an-
föra det ännu i dessa trakter gängse uttrycket ”i håle skogen (i hôle
skogen) = i djupa skogen. Från Jerstorps socken har jag antecknat ut-
trycket ”ja hettade ko’a långt ini hålskogen”. Hålskogen betyder
djupa, mörka skogen. Ett Hålvedstorp kan nog lika väl som ett
Holmvidstorp ha utvecklats till Hulestorp (eller Hullestorp som
namnet rätteligen borde skrivas). Ty i den trestaviga sammansätt-
ningen med obetonad mellanstavelse bör en förkortning av första
stavelsens långa vokal framför lv lätt kunnat ske. Men av ovan an-
givna skäl synes mig ”Holvedstorp’ ej böra komma in fråga vid tolk-
ningen av Hulestorp.

Kixtorp. Jordeboken 1543: Kigstorp, 1552: Kiixtorp, 1554: Kiks-
torp. Förleden är möjligen genitiv av ett fornsvenskt öknamn Kikr.
Detta kan fattas som en bildning till verbet kika = titta, plura. (Jfr
Finnur Jónsson i Aarb. for nord. oldk. 1907, sid. 333 samt Björk-
man i Xenia Lidéniana, sid. 186).

Knutstorp. 1543: Knutstorp. Förleden är namnet Knut.

Kämparp. Äldre jordeböcker. Kemparp. Förleden är fornsvenska
mansnamnet Kämpe.

Läxarp. 1543 Lit. A: Læffwisarp, Lit. B: Læwissatorp, 1544: Les-
orp, 1545: Leffesorp, 1552: Levisarp, 1544: Leffsarp, 1556: Loff-
wissarp, 1559: Leffvistorp, 1561, 1563: Leffuesarp, 1600 (tionde-
längd): Læffvessarp, 1612: Lofuestorp, 1642: Leffuessarp, 1666: Lef-
wisarp, 1667: Lexarp, 1669: Lefwesarp, 1670: Lexarp, 1672 ff.: Læx-
arp. Det nutida uttalet har samma ä-ljud som i riksspråkets ’läxa’.

Förleden är säkerligen liksom i de övriga namnen på —torp och
—arp ett mansnamn, men det är svårt att säga vilket detta är. Jag
hänvisar till tolkningsförslagen av gårdsnamnen Lexby i Ortnamnen
i Göteborgs och Bohus län I, sid. 97. Det där nämnda Lidhvardhr
kunde tänkas föreligga även här, om inte senare leden i Läxarp som
förled fordrade ett namn med genitivändelsn —a. I alla övriga namn
på —arp i socknen har nämligen —arp utvecklats ur —atorp. Den
på 1600-talet uppträdande formen Lexarp har antagligen utvecklats
ur Lefsarp. En ljudövergång fs-ks har man flera exempel på.

Råmarp. 1543: Råmmarp, 1549: Råmearp, 1554: Romarp, 1630:
Rommnarp, 1642: Råmmarp, 1665: Rommarp, 1665: Råmmarp, 1680:
Råmmenarp, 1676: Råmmenarp. Förleden är möjligen fornsvenska
mansnamnet Romund eller en förkortning därav. Jämför Romme-
led socken i Flundre härad, Älvsborgs län, i vilket förleden utgöres
av detta namn.

Slöstorp. 1543 Lit. A: Slöztorp, Lit. B: Slestorp, 1545: Slustorp,
1546: Slöestorp, 1559: Slöstorp, 1561: Slögestorp, 1600 (tionde-
längd: Slustorp, 1612: Sløjstorp, 1680, 1715, 1733: Slögestorp, 1790:
Slöggestorp. Förleden är möjligen ett tillnamn bildat av adjektivet

slög, fornsvenska slögher, som betyder händig, konstfärdig, skicklig, av samma stam, som ingår i 'slöjd'. (Se Laur. Petri övers. av profeten Jesaja 40: 20: "En slögh mestare, then honom gör itt belete"). Förleden kan också tänkas vara adj. slö, som stundom i äldre språk och i dialekter har formen slög = slö, svag, trög.

Stibbarp. 1544: Stebbarp, 1556: Stibarp, 1559: Stibatorp, 1561: Stibarp. Förleden är genitiv av ett kortnamn Stibbe (till Stigbjörn?).

Stutstorp. 1544: Studztorp, 1556: Störrstorp, 1559: Sturstorp, 1563: Studstorp, 1642: Stustorp. Förleden är namnet Stut. Detta namn, väl usprungligen öknamn, var under medeltiden ett vanligt tillnamn, såsom framgår av t. ex. Jönköpings stads tänkebok. I Lindstams Huskvarna krönika nämnes sid. 287 en ryttmästare Stuuth.

Smedstorp. 1542: Smidstorp, 1543: Smistorp, 1544: Smedstorp. Förleden är fornsvenska smidh(er) = smed.

Tokarp, Stora och Lilla. Jönköpings stads tänkebok 1458: Tokatorp, jordeboken 1542: Tokarp, 1544: Tokorp. Förleden är det fornsvenska mansnamnet Toke.

Vassarp. Tänkeboken 1458: Hwassatorp, jordeboken 1542: Hvassarp. Förleden är ett fornsvenskt tillnamn Hvasse (jfr isl. Hvassi) = "den vasse".

Yngre än torpnamnen är i stort sett namnen på —ryd. Ryd betyder röjning, nybygge i skogstrakt. Sedan man odlat den skoglösa eller någorlunda lättröjda marken, började man hugga ner och bränna i den skogbevuxna terrängen.

I Hakarp finns följande namn på —ryd.

Bråneryd. Jönköpings stads tänkebok 1490 Branaryt, jordeboken 1542 Brånarydt, 1554 Brunnered, tiondelängden 1600 Bronarijdt. Förleden är genitiv singularis av subst. bråne, som betyder svedjeland, svedjad skogsmark. (Se P. G. Vejde: Brånryd i Vår Hembygd, utgiven av Huskvarna Hembygdsförening 1923).

Gruveryd, nu Göransberg. 1542 Gruffwaridtt, 1554 Gruffuered, 1559 Grufferüd. "Namnet Göransberg skall ha sin upprinnelse från Göran Fleetwood, som 1651 inköpte Gruveryd", säger Lindstam i Huskvarna krönika. Under 1700-talet förekommer bägge namnen bredvid varandra.

Förleden i Gruveryd är troligen gruva = grop, håla.

Svineryd. 1542 Swinaridtt, 1544 Swinered, 1600 (tiondelängd) Swinarijdt. Förleden är sannolikt gen. plur. av fornsv. svin. Betydelserna av Swinaridtt skulle då vara "svinröjningen", "röjning, där svin släpps på bete". Svinuppfödning tillgick under medeltiden på annat sätt än i våra dagar.

I jordeböcker från 1500- och 1600-talen finns en gård Stockarydh upptagen. Denna gård låg söder om Bråneryd, "förmodligen

där varest ända till på 1890-talet torpet Stockeryd legat", säger Vej-de i den nämnda uppsatsen om Bråneryd. Han framlägger också de olika möjligheterna till namnets tydning. "Stocka i Stockaryd är an-tingen genit. plur. till subst. stock eller genit. sing. av en avledning härtill: stocke, använd såsom tillnamn eller öknamn på person".

Troligast är, att det är substantivet stock som ingår i Stockeryd. Stock betyder då här som i många andra ortnamn på Stock- "gillerstock", ett slags fålla, som förr användes att fånga vilda djur.

Ur Nils Odeens Studier i Smålands bebyggelsehistoria (s. 252—253) hämtar jag följande beskrivning av en dylik gillerstock. "Stockar och stockfällor äro uråldriga fångstinrättningar, som använts för björn, varg, räv, bäver, hare, all slags skogsfågel o. s. v. Inrättningen bestod av tvenne stockar, av vilka den ena låg fast på mar-ken, under det att den andra var uppgillrad på så sätt, att den föll ned och dödade djuret, då gillret vidrördes. I vissa fall, bl. a. vid björnjakt, försåg man fallstocken på undersidan med taggar. Framför öppningen inrättades en inhägnad med bete och vid gryt placerades lämmar, som ledde till stocken". Säkerligen var gillerstocken vid Stockeryd icke den enda i socknen. I ett medeltida dokument heter det nämligen: "Hwar man skal hafwa ena wargasnaro eller stock".

Till betydelsen nära —ryd står ändelsen —rum, som betyder "av-röjd plats, röjt ställe". Denna ändelse, som finns i namn som For-serum, Ljungarum och Örserum, förekommer icke numera i något annat namn i vår socken, men under medeltiden har Rosendala nam-net Humblarum, ett namn som av tyskar på Rumlaborg ändrades till Rosendal. Professor Hjalmar Lindroth har i en avhandling om namnen på —rum sökt visa, huru dessa vandrat från Danmark och Skåne längs Östersjökusten och sedan med ådalarna trängt in i landet. Detta antyder, hur bebyggelsen skett i forna tider. Förleden i Humb-larum tolkar Lindroth som det fornsvenska personnamnet Hum(b)'e. Den kan även tänkas vara växtnamnet humle. Humleodling var näm-ligen under medeltiden allmän; i konung Kristoffers landslag stadga-des t. ex., att var bonde skulle vara skyldig att ha en humlegård på 40 stänger. På grund av läget i den bördigaste delen av socknen — i Huskvarnadalen vid Vättern — får man väl antaga, att Humbla-rum—Rosendala är en av de äldsta gårdarna i socknen, kanske den äldsta.

Det yngre namnet på gården, Rosendala, är till sin bildning tyskt (Rosenthal). Huskvarnadalen bestod säkert, innan dalen var odlad, av blomrika lövängar med en rikedom på törnrosbuskar, såsom man minns "Kransaträggårn", numera Huskvarna Stadspark, ännu i bör-jan av 1900-talet, och det är väl däri man har att söka ursprung-et till namnet. Senare leden är ursprungligen singularis av subst. dal. I jordeböckerna ända från 1542 heter gården länge Rosendal, och det är först senare som ändelsen —a uppträder. Denna form på —a har

från början troligen endast använts i genitiv. Rosendala gård, Rosendala ägor. Man kan jämföra a-et i Rosendala med genitivändelsen i sådana gängse uttryck som Hakarps socken, Farslätta kor = Hakarps socken, Fagerslätts kor. "Vems ä' di kora?" — Dä ä' Farslätta" o. s. v. Förmodligen är denna form på —a ursprungligen gen. pl. av ett s. k. indigenatsnamn d. v. s. ett namn, bildat av ett ortnamn för att beteckna personer, som hör hemma på orten ifråga) Rosendalar = rosendalabor(na). Hur en genitiv kan bli ett ortnamn ha vi i vår socken exempel på i namnet Ebbes, det samhälle, som uppstått kring Ebbes kvarn och Ebbes bruk. Ebbes är genitiv av mansnamnet Ebbe.

På Humlarums mark lät konung Albrekt på 1360-talet anlägga fästet Rumlaborg på den strategiskt viktiga punkt, där de båda Holavedsvägarna eller Holavägarna möttes. Första gången fästet nämnes i urkunderna, i ett av konung Albrekt den 26 september 1366 utfärdat brev, heter det Humblaborg. I ett av kung Albrekt den 13 januari 1374 utfärdat brev heter fästet Rumblaborg, och detta namn bär det sedan för framtiden. Det är svårt att få en tillfredsställande förklaring av denna förändring av namnet, särskilt som det så sparsamt förekommer i bevarade dokument. I sistnämnda skrivelse vore man böjd att anta en felskrivning, då Humblarum i samma skrivelse fått formen Humblarumbla, något som väl beror på att skrivaren slumrat till ett slag.

Av Rumlaborgs hus fick ån namnet Husån och fästningens kvarn vid ån kallades "Huskvarnen", varav Huskvarna fått sitt namn. I äldre jordeböcker har namnet något växlande former: 1542 Husquarn, 1544 Husquern, 1561 Husquarnen, 1612 Husquarna, 1665 Husquarnen. Så småningom segrar den dialektala formen på —a.

En grupp namn av stort intresse knyter sig till Stensholm. Denna herrgårds historia har utretts i en värdefull uppsats av fru Hanna Friberg i Meddelanden från Norra Smålands fornminnesförening V (1919).

Senare sammansättningsleden i Stensholmen — såsom den ursprungligen hette — är best. formen av holme antingen i dess betydelse "upphöjning över sankmark" eller "liten ö". Den i Huskvarnaån utskjutande udde, på vilken Stensholm en gång legat, har antagligen en gång varit kringfluten av vatten, och troligen har på den fordom legat ett befäst "hus". Borgar och fästen tycks i äldre tider haft benämningen sten, och sannolikt är det ordet sten — 'fäste' och icke genitiv av mansnamnet Sten som ingår som förled i namnet Stensholm.

Två nu försvunna gårdar, Raedhishella och Esterlunda, har uppgått i Stensholm. Den förstnämnda gårdens jordeboksform är 1543 Rädisella, 1561 Resella, 1655 Rässla eller Stensholm. I sin nämnda uppsats tolkar fru Friberg namnet såsom "skräckhällen, fasans håll, eller den håll man rädes för". Denna tolkning har mycket som talar

för sig; ur språklig synpunkt är den dock ej övertygande bestyrkt. Fru Friberg ställer namnet i förbindelse med ett på Stensholms ägor beläget berg, Lundaberget, vilket av förleden (lund + bindevokalen -a)) att döma varit ett kultställe. En del sägner knutna till berget peka också på att här fordom funnits en offerplats. Ännu i slutet av 1800-talet fanns människor, som av vidskeplig fruktan inte vågade passera berget nattetid. Att människor bott här i heden tid, därom vittnar två järnåldersgravfält på Stensholms ägor, det ena på 113 högar vid landsvägen i närheten av Lundaberget, det andra på 42 högar vid torpet Bjursbäcken vid ån.

I sin framställning av Lundaberget som en kulturplats skriver fru Friberg vidare: "I omedelbar närhet av Lundaberget ligger en höglänt plats, nu åker, som på äldre kartor kallas 'Lekåsen'. Där ha helt visst de med offren förbundna spelen och glada lekarna ägt rum vid skenet av flammande eldar". Detta låter bestickande; på ett par av de äldre kartor jag sett heter platsen emellertid icke Lekåsen utan Ekåsen. Så på en i Lindstams Huskvarna krönika sid. 78 fotografiskt återgiven karta från 1684. Dock är Lekåsen den "svårare" läsarten, d. v. s. det är lättare att förstå, att en på orten kanske främmande kartograf ändrat ett namn Lekåsen till Ekåsen än tvärtom. På det primitiva kulturstadiet hör leken nära samman med religionen, och det är därför naturligt, om en lekplats funnits i närheten av Lundaberget. Man har i vårt land många exempel på att lekplats och kultplats funnits i varandras grannskap. Leksand i Dalarna är en sådan gammal lekplats, och i dess närhet ligger en by Ullvi, där guden Ull tydligen varit föremål för dyrkan.

Ett namn med gamla anor är säkert också Esterlunda. Gården finns nämnd 1482. I 1500-talets jordeböcker heter den omväxlande Est(h)erlunda och Estelunda. På 1600- och 1700-talen kallas den Estlunda. Fru Friberg har två tolkningsförslag: antingen kan Ester ställas i samband med hester = bok eller med folknamnet "ester." Sannolikt är den senare tolkningen den riktiga. Att bokskogar funnits i det gamla Hakarp är ej troligt, särskilt ej i den övre delen av socknen, där Esterlunda låg. Däremot fanns i Sverige i forna tider trälar av främmande ras: ester, kurer, finnar och andra. Så finns t. ex. i Almeboda på gränsen till Blekinge flera namn, bl. a. ett Estamåla (Estremole 1445), som visar, att frigivna trälar slagit sig ned där. (Se Lindroth: Våra ortnamn och vad de lära oss, sid. 51, 159 f.) Då kristendomen segrade, frigavs trälarna och fick möjlighet att skaffa sig egna jordbruk. På främmande bebyggelse tyder möjligen också Finntorp, ett torp under Stensholm. Men detta namn är väl som torpnamnen i allmänhet av yngre datum.

Hökhult. "Hult" betydde i fornsvenskan "liten skog", "skogsdunge", "lund". I vissa trakter av Småland, särskilt i Varend, är namnen på —hult mycket vanliga. Denna namntyp anses ha kommit

i bruk i slutet av vikingatiden och början av medeltiden. Av terrängen att döma är Hökhult yngre än de flesta gårdar på —torp. Förleden kan vara adjektivet hög ("det höga hult"); i jordeboken 1563 skrives gården Höghult, vilket dock inte är mycket att bygga på. Möjligen är förleden substantivt hög. Hökhult har då utvecklats ur gen. pl. Hökahult.

Strax ovanför den östra Hökhultsgården ligger ett ställe *Fagerhult*, ett omkring 80 år gammalt nyod'e. Fagerhult är ett exempe! på hur en äldre namntyp får tjäna som mönster vid en yngre namngivning.

Höggärdet. 1561 Högagerde, 1600 Högagere, 1665 Högierde. Gården har fått namn av sitt höga läge.

Ingelycke. 1561 Ingalöcke, 1600 Ingalykio. "Lycka" betyder "inhägnad åker eller ängsmark". Förleden är genitiv av fornsvenska mansnamnet Inge.

Bockamå'en. Förra leden är sannolikt gen. plur. av fornsvenska "bokker", "bock", och gården har då fått sitt namn av att platsen ursprungligen använts till betesplats för bockar. Förleden kan även vara ett fsv. tillnamn, bildat till ordet bock. (Se Ödeen: Studier i Smålands bebyggelsehistoria, sid. 26). Slutleden är best. form av "måle" = avgränsat jordområde. Denna sammansättningsled är under formen —måla synnerligen vanlig i ortnamn i skogsbygderna i södra Småland och norra Blekinge och har därifrån spritt sig uppåt norra Småland och södra Östergötland. I Tveta härad förekommer endast 5 namn på —målen, alla i relativ närhet av Huskvarnaån, ett exempel bland många andra, att åarna i forna tider var kulturvägar. Att detta namn är så vanligt i oländiga skogsbygder, visar att det är av sent datum. Hjalmar Lindroth har i en uppsats i Ymer 1916 (se sid. 202 f.) framhållit, att målabeyggelsen står i samband med trälarnas frigivning under medeltiden.

Vissmålen. 1600 Huissmålen, 1680 Hwissmåhlen. Förleden är troligen genitiv av mansnamnet Hvit, av adj. hviter, 'vit'; -ts-har blivit -ss- liksom i många andra ord i dialekten; jfr t. ex. (han) bits — (han) biss.

Raten. Jönköpings stads tänkebok 1490 Mons i Ratada, 1496 Mons i Ratida, 1510 Peder i Rathadha. Jordeboken 1543 Lit. A Ratan, Lit. D Ratha, 1544 Ratta, 1549 Rattann 1552 Ratan, 1554 Rathenn, 1556 John i Rattanne, 1559 Ratan, 1563 Rattan, 1600 Rathen, 1612 Rathenn, 1642 Raaten, 1665—1790 ff. Raten. Gårdens nuvarande namn är Dalskog, men äldre personer i socknen använder ännu det gamla namnet. Ordet uttalas med slutet a och grav accent.

Professor Hjalmar Lindroth har fäst min uppmärksamhet på att i detta namn sannolikt ingår det fornsvenska ordet tadha, som betyder "(gödslad) äng". Som Jöran Sahlgren gjort troligt, ingår detta ord i namnet på gården Ta(h)e (i dialekten uttalat Ta'a) i Måsarps soc-

ken och i namnet Taberg, som i en uppteckning från 1500-talet skrives Tadu bergh. Förleden i Rathada är antagligen 'rat', ett ord, som finns i flera svenska dialekter och betyder 'skräp, avfall, i skogen liggande kvistar, ruttnade träd och stubbar' (Rietz: Svensk dialektlexikon). I Värmland är 'ris och rat' ett vanligt uttryck. Namnet skulle enligt denna tolkning alltså egentligen skrivits Rat-tadha och till sin betydelse vara identiskt med namnet på torpet Risängen under Göransberg. Gårdens läge inne i skogen talar för sannolikheten av denna tolkning.

Den i äldre jordeböckerna förekommande formen Ratan kan tolkas såsom bestämd form, uppkommen genom i dialekten vanligt bortfall av —d. Den maskulina formen kan emellertid inte förklaras på detta sätt. Sannolikt föreligger en s. k. ellips, vars genus bestämts av till betydelsen närstående ord, t. ex. skogen eller gården. Elliptiskt bildade ortnamn är ej sällsynta. Att ellipser av olika slag ej är främmande för vår dialekt, skall jag med några exempel visa. Huskvarna vapenfabriks snickareverkstad kallas allmänt Snecken (akut accent), Huskvarna bortsfabrik Borsten (med akut accent i motsats till (skur-)borsten, som uttalas med grav accent). En ellips är säkerligen också Juten, namn på det Stensholm tillhörande gårde, som ligger utefter ån mellan övre fallet och Stensholms åbro. Till grund för ellipsen ligger antagligen en sammansättning som Juteängen, Jutehagen och Jutedalen. Stebben (akut accent) är lika med 'bonden i Stibbarp' och en ellips av det längre 'stibbarparen'. Dylika ellipser är ytterst vanliga. Ett annat slag har vi exempel på i uttrycken 'Bankesocken', 'Sansesocken', äldre hakarpsbors benämning på Bankeryds och Sandserys socknar. Samma slags ellips förekommer i Östra och Västra Holvägen, namn på de två gamla landsvägar, som går genom Hakarp. De båda vägarnas fullständiga namn skulle vara Östra och Västra Holavedsvägen, ty de har fått sitt namn av att de går genom Holaveden.

Jämte gårdnamnen kan många namn på torp och lägenheter ha intresse. Som dessa i regeln är yngre, är de lättare att tyda. En förteckning på socknens torp återfinnes i Lindstams Huskvarna krönika, sid. 293. Denna lista upptar närmare 70 namn och är, som författaren framhåller, ändå icke fullständig. Torpinstitutionen fick sin blomstring på 1600-talet. Det är intressant att jämföra förleden hos dessa yngre —torp-namn med förleden hos de äldre. När förleden hos de yngre är ett personnamn, är det oftast ett kristet namn, såsom i t. ex. Abramstorp. Förleden hos de gamla torpnamnen är ett gammalnordiskt (hedniskt) namn. Soldattorpen hade namn som växlade med innehavaren: Stormatorpet, Ängatorpet o. s. v. I namnet på torpet Bjursbäcken under Stensholm ingår det fornsvenska ordet biur, det inhemska namnet på bäver, som är lånat från lågtyskan och inkommit i vårt språk i samband med försäljningen till utlan-

det av bäverpälsar och bävergäll, och namnet upplyser oss alltså om att här fordom funnits bävvar. Torpen Vedermödan under Stensholm och Pine fjäll under Tokarp har fått sina namn av folkhumorn. Torparens liv var även på de större torpen fullt av vedermöda och försakelse, men här i socknens avkrok var det tydligen alldeles särskilt besvärligt. Ordet fjäll, som nu har den speciella betydelsen "snötäckt berg", hade i äldre tid betydelsen "större, högt beläget område, företrädesvis kanske en skoglös högmossa eller hed". Slutleden i Källerödja under Hakarps säteri har samma betydelse som —ryd. Spelebo under Gunnestorp var fordom klockareboställe. Jutaholm skall ha fått sitt namn av att hakarpsbönderna där drivit danskarna (jutarna) i ån.

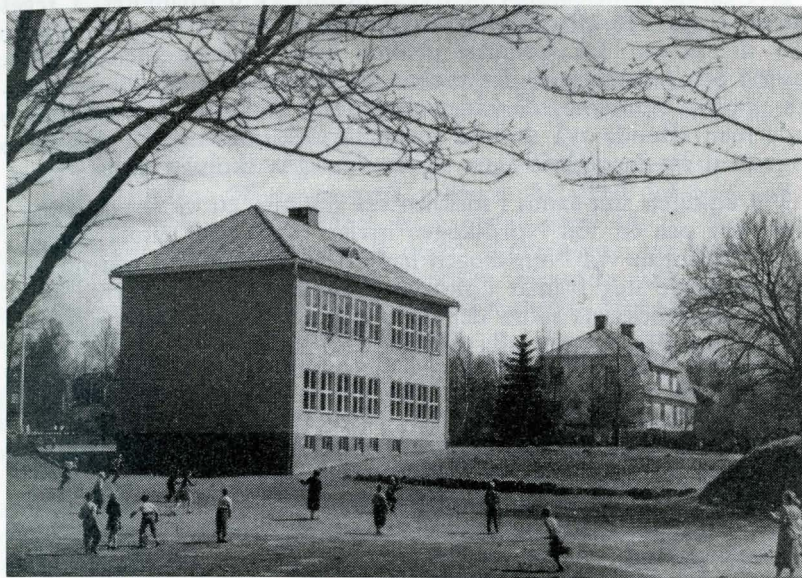
Ovan behandlade namn är alla bebyggelsenamn. Även ett och annat vanligt namn av annan typ kan förtjäna att här i korthet beröras.

Kavla har väl uppkallats efter den kavelbro som en gång legat där. Garpa skans, där Huskvarna gravkapell nu ligger, och Garpa vall, som backen vid gamla polisstationen ännu för några år sedan kallades, ha fått sina namn av att de blivit anlagda av tyskar. Garp var nämligen under medeltiden smädande benämning på en tysk. Vid Brunnstorp fanns en skans, som kallades Varpa skans. Varp betyder "hopkastad sten- eller rishög". Många ha funderat över namnet Laskeshåla. På äldre kartor skrives namnet Laskes håla. Laske är antagligen ett öknamn, bildat till verbet laska, som betyder 'springa smått', 'lunka'. Varför hålan fått hans namn, kan man ej veta. Kanske hade han sitt laxfiske där, kanske har han dränkt sig i den. I maden vid Gråbo finns ett ställe, som kallas "Karia høl" allt sedan en fru Karin på Gråbo gick ner sig där, då hon skulle gå till sitt slätterfolk med kaffe. Kovasjön har troligen fått sitt namn av substantivet kåve, i äldre genitiv kåva, som betyder stuga. Vättern slutligen betyder helt enkelt "vattnet". Ordet innehåller samma stam som vatten, engelska water o. s. v.

Vi se alltså, att man av ortnamnen kan erhålla en och annan upplysning om vår bygd i äldre tider. Vi har fått veta, att vår socken, ehuru belägen vid en av våra största sjöar, först jämförelsevis sent, vid slutet av vikingatiden och början av medeltiden, fått en fast bebyggelse, detta beroende på att socknen till största delen var en stenbunden, svårödlad skogsmark. Vi har fått veta namnen på flera av dem, som först bröt bygd här, en Ämme eller Ambjörn, en Hake, en Holmvidh. Deras födelse- och dödsår finns inte bevarade i några kyrkoböcker; de tillhörde de sista hedniska generationerna och har kanske offrat vid Lundaberget. Namnen berättar vidare, att män av främmande ras slagit sig ned här, att tyskar — troligen under Albrekt av Mecklenburgs tid — arbetat på Rumlaborgs förskansningar, och att jutar under gränsstriderna med Danmark farit härjande fram i vår socken. De upplyser oss om att den nu utdöda

bävern en gång byggt sina konstfulla bostäder där Bjursbäcken faller ut i Huskvarnaån,, och att man troligen förr med gillestock fångat vilda djur vid Stockeryd, rådjur eller räv eller den fruktade vargen. Vi har sett, att folkhumorn någon gång förr gett namn åt ett ställe, liksom den i våra dar döpt den lilla träbron över ån vid torget till "Brooklynbron" och Huskvarna brandstation med dess röda torn till "Brännkyrka".

Ovanstående uppsats är med några mindre ändringar och uteslutningar ett omtryck av en uppsats i Vår Hembygd utgiven av Huskvarna hembygdsförening 1927.

Hakarps kyrkskola och lärarbostad.

Foto P. Meurling 1955

Skolan under de sista sjuttio åren

Under rubriken "Ur skolans historia" förekom en framställning i 1953 års krönika, som skildrade skolans utveckling fram till slutet av 1880-talet.

Sedan gammalt utgjorde socknen med Huskvarna ett skoldistrikt med kyrkoherden som självskriven ordförande. Huskvarna hade från 1822 sin egen skola och härigenom blev socknen delad i två särskilda skolområden, som bestod till 1907 då Huskvarna blev köping.

På en kyrkostämma 1877 beslöts, "att vardera skolområdet, vad underhållskostnad beträffar, skulle hädanefter som hittills ansvara för och bestrida utgifterna för sitt särskilda skolväsende." År 1907 kom Huskvarna att bilda eget skoldistrikt, som sålunda blev helt skilt från socknen. Först 1921, då skolan lades under stadsfullmäktige upphörde kyrkoherdens självskrivnahet som ordf. Det var kyrkoherden K. A. Sandström, som lämnade befattningen med utgångsen av år 1920, och han blev sålunda den siste självskrivne ordf. I Hakarps skoldistrikt kvarstod självskrivnaheten till 1932, då skolan lades under socknens kommunalfullmäktige.

Det gamla gemensamma skolrådet bestod av 9 ledamöter. I regel valdes 4 för Huskvarna skolområde och fem för Hakarp. Oftast blev det så att Hakarpsborna uteblev från sammanträdena i Huskavarna och ledamöterna där tyckte det blev för besvärligt att vandra uppför branterna, då rådet samlades i Hakarp. Praktiskt taget hade man sålunda två skolråd redan före skilsmässan. På det sättet kom man att mera helt ägna sig åt det egna skolväsendet.

Vid 80-talets slut fanns i socknen två skolor, ett vid kyrkan uppfört 1877 och ett vid Nordskogen invigt 1890. Den gamla småskolan i torpstugan vid Nordskogen hade därmed upphört, och nu togs ett betydande steg framåt i skolans organisation. Alla barn i folkskolan från socknens södra del slapp nu att gå den långa vägen till kyrkskolan, där tidigare alla socknens folkskolebarn fått sin undervisning.

I småskolorna undervisades samtidigt de två klasserna, och de fyra klasserna i folkskoleavdelningarna hade sin undervisning gemensam under en lärare. Ofta förekom varannandagsläsning. Denna skolform bibehölls för Nordskogens skola till 1908 och för kyrkskolan till 1914. Än i dag finns inom distriktet två småskolor med denna arbetsordning. Flera avvikelser från denna arbetsform måste dock göras på grund av det stora barnantalet. Så fick sista klassen endast en dags undervisning under veckan förlagd till fredagarna. I småskolan vid Nordskogen inträffade att barnantalet vid slutet av 1890-talet steg till över 50-talet. År 1899 var barnantalet i de båda klasserna 52 st. Man beslöt nu att de olika klasserna skulle undervisas var för sig på skilda tider av aagen utom i kristendom. Den ena klassen skulle läsa från kl. 8.30—11 fm. och därefter skulle båda klasserna ha en gemensam kristendomstimme kl. 11—12. Den andra klassen skulle så fortsätta från kl. 1—3.30 em. Ena veckan skulle ena klassen undervisas på f.m. och den andra på e.m. varannan vecka.

I samtliga övriga läraravdelningar tog sedan gammalt undervisningen sin början kl. 9 och pågick till kl. 4 e.m. med middagsrast kl. 12—1. Denna tidsindelning bibehölls ända till höstterminen 1920 då den ännu gällande timplanen infördes.

Den dagliga undervisningen omfattade de vanliga skolämnena, men kunskapsområdet var mycket begränsat på 90-talet och långt in på det nya seklet. Läroböckerna var ytterst torftiga. Som ex. härpå kan nämnas att läroboken i geografi upptog 20 sidor om Sverige och 5 sidor om Norge. Det blev hela geografikursen. Så mycket mer omfattande var kristendomsämnet. På folkskolestadiet anslogs sex timmar i veckan till detta ämne med läsning av katekes, biblisk historia, psalmverser och bibelläsning. Sex veckotimmar bibehölls till 1920 då den nya normalplanen begränsade ämnet till två veckotim-

mar. I vårt distrikt, lyckades man med Domkapitlets tillstånd få använda tre timmar i klasserna 5—6, som bibehölls till 1953, då en timma togs till engelska.

Läsåret började sen gammalt med vårterminen och årsexamen hölls vid höstterminens slut. År 1896 infördes den nuvarande ordningen med läsårets början från höstterminen.

Med skolans materiel och inventarier var det kient beställt långt in i seklets början. Några ex. må anföras. År 1893 inköptes till Nordskogens skola, byggd 1890, en gammal orgel för 55 kr. Då det blev fråga om skolbänkar till denna skola köptes ett antal utrangerade sådana från Jönköpings läroverk, försedda med elevernas mer eller mindre tilltalande bomärken. Dessutom saknade de tvåsitsiga bänkarna plats för griffeltavlorna.

Efter påstötning av folkskolinspektören beslöt skolrådet först den 15 okt. 1894 att bänkarna skulle målas och att de innan dess borde försees med lister på framsidan för griffeltavlornas placering.. Vid samma tillfälle beslöts inköpa ett välbehövt kartställ, som ännu är i bruk. Skolrådets sparsamhet gick ibland till ytterlighet, och ofta bordlades frågor till nästa sammanträde även om det rörde sig om mycket små utgifter. Målsmännen hade tydligen en helt annan inställning till skolan än det sparsamma rådet, varom följande bär vittne.

Den 21 mars 1894 inkom en skrivelse från 20 arbetare i Ebbes till kyrkostämman vari begärdes:

”1:a att ordinarie lärare tillsättes vid Nordskogens folkskola — befattningen var e. o. sedan 1890—

2:a att för samma skola anskaffas tidsenlig skolmateriel och ej sådan materiel, som i andra skolor kasserats,

3:e att barnantalet fördelas lika mellan båda skolorna och ej såsom nu är fallet, att södra skolan har mera barn än norra.

4:e att fortsättningsskola anordnas för södra skolans barn i dess skolhus.”

Beträffande tillsättning av ordinarie lärare yttrade skolrådet: ”Att det påtagligen blir för församlingen ej så litet dyrare att antaga ordinarie lärare varför skolrådet anser att frågan härom kunde anstå ett eller annat år.” Kyrkostämman var av annan mening och beslöt att tjänsten skulle bli ordinarie redan den 1 jan. 1895. Beträffande fortsättningsskola vid Nordskogen skulle undersökning göras där- om 1895. Vid kyrkskolan hade fortsättningsskola införts redan 1877. Skolan var dock ej obligatorisk. Den förekom därför högst sporadiskt och skulle för att erhålla statsbidrag omfatta två årskurser med 180 tim. vardera och med minst 10 elever. Här må anföras ett ex. från 1895.

Ur protokollet: ”Folkskollärare S. A. Sehlin, som i år haft mindre inkomst därigenom att han ej haft fortsättningsskola, hade hemställt om ej skolrådet ville lösa den kokspis, som han låtit insätta

i sitt kök, med 35 kr. "Skolrådet biföll detta, men reserverar sig i så motto att alla sådana spisar böra av lärare och lärarinnor underhållas och om församlingen beslutar sådant, att detta gäller även den nu köpta kokspisen." Exemplet talar sitt tydliga språk om lärarens rättsliga ställning på 1890-talet.

Fortsättningsskola hade införts vid kyrkskolan 1877 men var som förut nämnts frivillig. I början bevistades den dock av ett tämligen stort antal bildningstörstande ungdom, men somliga år måste den helt inställas. Då den äntligen kom till stånd vid Nordskogens skola 1896, blev förhållandet där enahanda. Orsaken till det ringa intresset var bl. a. att barnen så fort de lämnat den egentliga folkskolan måste ut i förvärvsarbete i en bister och fattig tid. Detta gällde särskilt gossarna, som tidigt anställdes vid industrierna. En bidragande orsak var också att skolan pågick under febr.—mars månader, då barnen redan hade fått fast anställning. Obligatorisk fortsättningsskola infördes först 1920. En frivillig aftonskola ordnades med ett 30-tal elever vid Nordskogens skola 1911.

Efter 1921 ordnades skolan som aftonskola med nio undervisningstimmar pr vecka och med 360 obligatoriska timmar fördelade på två årskurser.

Från 1940, då 7:e skolar införes är fortsättningsskolan ett-årig och omfattar 180 timmar.

Slöjdundervisning för flickor infördes 1877 och sköttes av lärarinnorna i småskolan. Denna kom till stånd tack vare den Palmstrandska fonden. (Se sid. 22 i 1953 års krönika.) Undervisningen skulle pågå fem timmar i veckan under 34 veckor—170 timmar. Arvodet var 1896 — 50 kr.

Träslöjd för gossar lät vänta på sig. Den 27 juli 1899 föreslog C. O. Holmqvist, Stensholm, inrättande av träslöjdsundervisning vid Nordskogens skola. Frågan upptogs välvilligt av skolrådet men bordlades för utredning, som tog en tid av elva år. Undervisningen i ämnet började med höstterminen 1910 och pågick på lördagarna med fyra timmar i varje grupp från kl. 8—4 e.m. Beslutet om slöjden var inte alldeles enhälligt, då en närvarande vid kyrkostämman yttrade: "Ja' sa' be å yrka avslag, för de blir inga sneckare i alla fall". Talarens pedagogiska insikt var tydligen något oklar, då det gällde slöjdundervisningens betydelse. Vid kyrkskolan infördes träslöjd först år 1923

Sedan gammalt ombesörjdes eldning och städning i skolan av barnen själva. Vid ett sammanträde den 9 okt. 1901, framhölls från lärarhåll det olämpliga i detta särskilt för de små barnen. På vintern när de skulle elda måste de gå tidigt hemifrån för att få salarna varma.

Ibland kunde småttingarna ej få eld i kaminen, varför skolsalen var kall, när undervisningen skulle börja. Det vore därför

önskvärt att någon äldre person åtog sig arbetet. Rådet insåg betydelsen av denna anordning, men dels på grund av kostnaden och svårigheterna att "finna någon lämplig gumma", som ville åtaga sig uppgiften, bordlades ärendet för framtida behandling. Beträffande kostnadsfrågan kan här påpekas att församlingens utgifter för hela skolväsendet 1902 uppgick till 3844 kr. med en utdebitering av 25 öre pr skattekrona. Först år 1904 anställdes en städerska vid Nordskogens skola med en lön av 125 kr. för år. Vid kyrkskolan tillsattes städerska något år senare.

De hygieniska förhållandena var i övrigt ganska bristfälliga. I regel gick alla barn i trätofflor utom på söndagarna. Under regniga och slaskiga dagar kom de ofta genomvåta om fötterna, varför skolorådet 1913 beslöt inköpa ett antal trätofflor att placeras i avklädningsrummen för byte.

Dricksvattenanordningen var också högst primitiv. Vid respektive skolbrunnar fanns en hink med mugg, som användes i tur och ordning för törstiga strupar. Förkylnings- och smittsjukdomar var också vanliga. Särskilda dricksapparater kom att inköpas först 1924.

En undersökning av barnens tänder gjordes vid Nordskogens skola 1917, vilket medförde beslut av rådet att anslå 20 kr. till inköp av tandborstar. "Fattiga barn må erhålla var sin borste, övriga betala till inköpspris," — 25 öre.

Tandvård för skolbarnen infördes 1926, varigenom Hakarp blev en av de första landskommuner i landet, som vidtog denna viktiga åtgärd. I samband härmed ordnades också obligatorisk läkarundersökning för alla skolbarn.

Ett sockenbibliotek, omfattande 217 band hade skänkts efter den 1864 avlidne C. F. Mörck på Rosendala och var i begränsad omfattning tillgängligt även för skolans elever. Här om berättar professor Em. Linderholm från 1870-talet: "Bibliotekarie var den pensionerade folkskolläraren Bengt Wetterholm, ett gammalt original, där han satt gammal och grå, sträng och allvarlig, innanför sin lånedisk, med en hel vägg bakom sig, från golv till tak full med böcker. Säkert voro mycket få lämpliga för barn, men detta noga bevakade Eden var föremål för min livligaste åtrå." År 1883 uppdelades biblioteket i folk- och skolbibliotek och 1899 fick Nordskogens skola skolbibliotek.

En genomgripande förändring kom att genomföras av skolans organisation under början av seklets första 20 år. Detta berodde dels på det stigande barnantalet och dels på skilsmässan från Huskvarna och Egnahemsrådets uppkomst.

Som förut nämnts undervisades i regel två klasser samtidigt i småskolan av en lärarinna och fyra klasser i folkskolan av en lärare. Det kunde ju ej bli någon större kunskap, som barnen kunde redovisa. Den 12 maj 1906 togs frågan om organisationen upp på allvar.

Ur skolrådets protokoll: "Vad som i första hand bör undvikas är hopandet av för många årsklasser samtidigt undervisade av samma lärare. Därför föreslås att våra nuvarande två folkskolor upptaga endast de två första klasserna i folkskoleavdelningen med 8 månaders daglig skolgång. För de två högsta klasserna upprättas en ny tredje folkskola dit alla barnen från hela distriktet hänvisas." Som lämplig lokal föreslogs inköp av Hakarps missionsförbunds gamla missionshus uppfört 1875, beläget på Fagersläotts ägor öster om vägen till kyrkan norr om Ekeberg. Här stod man sålunda inför en slags centralisering av skolväsendet. Som motiv anförde rådet bl. a. att: "Då alla socknens skolbarn i många år förr kunnat utan olägenhet samlas i kyrkskolan, så lära nog de äldre barnen efter detta utan minsta svårighet kunna gå samma vägsträcka och beträffande barnen från norr några minuters väg därtill." Byggnaden beräknades kunna inrymma en folkskolesal och bostad för läraren och dessutom en sal för småskola jämte bostad för lärarinna. Man vände sig så till missionssamfundet, som redan den 21 aug. 1906 beslöt försälja missionshuset till församlingen för 5000 kr. Ärendet gick därefter till kyrkostämman, som beslöt enligt skolrådets förslag om inköp av fastigheten. och att skolan skulle ordnas som centralskola med tre lärosalar och bostad för en folkskollärare och en lärarinna. Markområdet arrenderades på 49 år mot en årlig avgift av 25 kr. och byggnaden inköptes i jan. 1907. Folkskoleinspektören J. A. Franzén hade livligt tillstyrkt denna centralisering av skolan. En särskild kommitté hade tillsatts, som hade en helt annan mening än både skolråd och stämman av den 30 okt. 1906. Kommittén föreslog nämligen att i stället för att förlägga skolan till det inköpta missionshuset borde byggnaden flyttas till Nordskogen och avsevärt omändras. I förslaget ingick också att vid Nordskogen anställa ytterligare en ordinarie småskollärarinna och en vid kyrkskolan, vilka skulle undervisa i folkskoleavdelningens första och andra årsklasser.

Den 21 mars 1907 biföll kyrkostämman förslaget. Det var i huvudsak målsmännen från Stensholm och Ebbes bruk, som kom att avgöra ärendet. Man hade då redan påbörjat omändring av missionshuset. Utredning av kostnaden om förflyttningen till Nordskogen skulle göras liksom kostnadsberäkning för byggnadens uppförande på den nya platsen. Skolhuset stod färdigt och invigdes den 10 aug. 1908.

Samtidigt hade ett förslag utarbetats om nybyggnad vid kyrkskolan med skolhus om tre lärosalar och särskild lärarbostad. Denna fråga kom dock att skjutas på framtiden och avgjordes först 11 år senare. Detta kom att ordnas samtidigt med en skolas anläggning på Egna hem.

När skilsmässan från Huskvarna trädde i kraft 1907, hade frågan om vart egnahemsområdet skulle höra i skolhänseende, ventilerats

sedan flera år. I kommunalt hänseende var det uteslutet, att det komme att höra till den nya köpingen. De framsynta nybyggarna hade redan vid bebyggelsens början 1902 beslutat att, "om Hakarps kommun ville köpa ett stycke jord till skolbyggnad, skulle det beviljas den." Tanken på en framtida egen skola var sålunda tidigt väckt. I ett yttrande från domkapitlet 1906 angående egnahemsområdets skolbarn säges: bl. a. "att Huskvarna skulle på ett tillfredsställande sätt förbinda sig att draga nödig försorg om undervisning för barnen från detta område, enär dess inbyggare i verkligheten tillhörde Huskvarna och där hade sin utkomst." När delningen blivit bestämd av Kungl. Maj:t, hölls ett sammanträde med egnahemsborna, då de flesta önskade få sina barn undervisade i Huskvarna skola. Underhandlingar inleddes med Huskvarna skolråd och vid kyrkostämman den 30 okt. 1906 fattades ett så gott som enhälligt beslut i enlighet med domkapitlets uttalande. Beslutet skulle dock ej gälla fastigheterna Fagerberg 3, Lineberg och Ekedal, vilka ej tillhörde det nya egnahemsområdet. All skatt till skolan från området skulle tillfalla Huskvarna skolkassa. Den nya ordningen skulle träda i kraft med höstterminen 1907, beträffande barnens skolgång, och angående skatten den 1 jan. 1908. Denna överenskommelse kom att gälla till 1919, då uppgörelsen med Huskvarna uppsades. Redan 1912 hade skolfrågan för norr och Egnahem kommit i ett nytt läge, då ett nytt egnahemsområde började anläggas norr om det redan bebyggda. I början av 1918 hade man kommit fram till ett förslag om en centralisering av skolan för samtliga barn i folkskolan från norr och Egnahem och för småskolans barn i norr och en särskild småskola på Egnahem. Ritningar till skolhus hade anskaffats. Skolhuset skulle innehålla 6 lärosalar, 4 avsedda för folkskolan med 4 lärare. Härigenom skulle man få samma ordning som i Huskvarna, en klass, en lärare. Skolan skulle byggas i dungen mellan Källerödjan och kyrkvägen. Förslaget blev ej bifallet.

Efter en ny omfattande utredning kom äntligen ett förslag om vilket man kunde enas. Den 28 dec. 1918 beslöt kyrkostämman att låta uppföra ett skolhus, med fyra lärosalar vid kyrkan och en likadan byggnad på Egnahem. Barnantalet beräknades till omkring 60 i varje skola. Söder om skolan vid kyrkan skulle särskild lärarbostad byggas. Kyrkskolan skulle vara färdig att tagas i bruk höstterminen 1920 och Fagerslättskolan 1921. Genom denna anordning blev formerna praktiskt tagit lika i socknens samtliga skolor. Förändringar och förbättringar har under senare år ägt rum. Läraravdelningar var 10 st. 1921 och är nu 15 st. Sjunde skolår infördes 1941 med bl. a. skolköksundervisning för flickor och senare även för gossar. Undervisning i engelska började i femte klassen 1953. Barnbespising har ordnats vid kyrkskolan och vid övriga skolor får eleverna mjölk sedan flera år. Antalet skolbarn är f. n. omkring 350.

Bengt Fredrik Wetterholm.

Teckning av v. pastor Sam Adrian från 1850-talet

Genom det ökade barnantalet har nybyggnad av en större central-skola vid Petersberg blivit nödvändigt. Den kommer möjligen att kunna tagas i bruk höstterminen 1957.

Ordinarie lärare i socknen från 1942.

Den första ordinarie läraren, sedan folkskolestadgan tillkom 1842 var Bengt Fredrik Wetterholm från Stensholm fabrik. Han var född den 4 juli 1813 och son till pappersgesällen Daniel Wetterholm och Britta Stina Röding. Han valdes den 1 maj 1842 och avlade examen i Växjö 1845. Han tjänstgjorde som socknens ende folkskollärare, under de sista åren även som organist, och avgick 1875.

Carl Anders Hultqvist efterträdde Wetterholm 1876 och flyttade sedan till Wrigstad 1882.

S. A. Sehlin född i Wrigstad 1860, valdes 1883 till organist och folkskollärare och innehade befattningarna till sin död 1900. Sehlin hade många ideella intressen. Bl. a. var han under många år verksam inom Hakarps Missionssamfund som sekreterare.

Till Sehlin's efterträdare som lärare vid kyrkskolan och som organist och klockare valdes 1901 Abraham Norrlander, född i Fröderyd 1874. Norrlander avled 1930.

Platsen var så vakant under två år och tillträdde 1933 av Gunnar Salomonsson, född i Huskvarna 2/7 1905. Han avled genom en trafikolycka den 3/11 1954.

Abraham Norrlander.

S. A. Sehlin.

Olivia Karlström.

P. A. Åhgren.

Som hans efterträdare i befattningarna utsågs Henrik Molander född i Solna den 16/4 1911. Tillträdet skedde den 1 juli 1955.

Ovan nämnda lärare innehade förenade tjänster. Genom omorganisation av skolorna 1920 kom nya lärarbefattningar att innehas av lärare utan tjänst vid kyrkan.

Vid kyrkskolan blev den första av dessa Hans Johansson född i Varv 17/1 1903. Han valdes till ordinarie 1926.

År 1924 valdes till ordn. lärare vid Egnahemsskolan Axel Werner, född i Jönköping den 10 juni 1901.

Vid Nordskogens skola tillsattes 1 jan. 1895 den förste ordn. läraren P. A. Åhgren född i Odensjö den 12/9 1864. Han avgick 1924.

Till ordn. lärare valdes 1908 vid samma skola Lennart Söderqvist, född i Huskvarna den 13/9 1884. Han avgick år 1949.

Som P. A. Åhgrens efterträdare utsågs Bror Thunberg, född i Järstorp 25/9 1901. Han tillträdde befattningen h. t. 1925. Vid Nordskogens skola valdes 1949, Hugo Johansson, född i Korsberga 8/4 1904. Han förordnades samtidigt som överlärare för distriktets skolor.

Lärarinnor vid småskolan.

Ända till 1918 valdes småskolans lärarkrafter med 6 mån. ömsesidig uppsägning. Först då blev deras rättsliga ställning ordnad i likhet med lärarnas. Ofta fick lärarinnorna tjänstgöra som biträdande i folkskolans lägre avdelning. Vid kyrkskolan måste sockenstugan då användas.

År 1888 tillträdde Sofia Isaksson befattningen vid kyrkskolan. Hon avgick 1902.

Vid samma skola tillträdde fru Agnes Forsberg-Lax tjänsten 1902. Hon var född i Traheryd 3/9 1883 och avgick 1944. Hon avled 1953.

Som biträdande lärarinna vid kyrkskolan valdes Berta Heimdahl, född i Jönköping 4/10 1889. Hon övergick 1922 som småskollärarinna till Egnahemsskolan och avgick 1950.

Vid Nordskogens skola tillträdde Emma Olivia Karlström befattningen 1892. Hon är född i Skede den 7/4 1870 och lämnade tjänsten 1930.

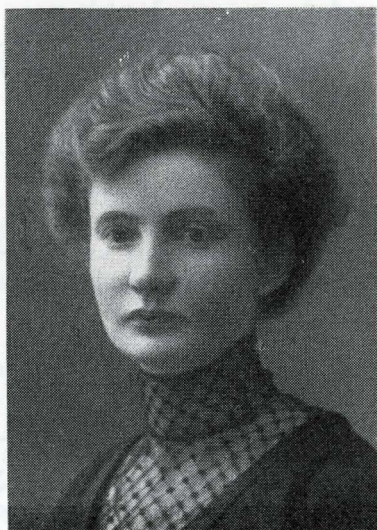
År 1908 tillträdde Agnes Abrahamsson den nyinrättade tjänsten som småskollärarinna vid Nordskogen. Hon avled 1919, och efterträddes av Karin Wihlborg-Sahlström 1920—1927. Därefter anställdes Britta Johansson 1927—1931.

Fru Nancy Johnsson innehade sedan samma tjänst 1931—1950.

Utom här medtagna lärare har från slutet av 1880-talet ett 20-tal lärare och lärarinnor för kortare eller längre tid tjänstgjort som e. o. eller vikarier.

Sofia Isaksson.

Agnes Forsberg-Lax.

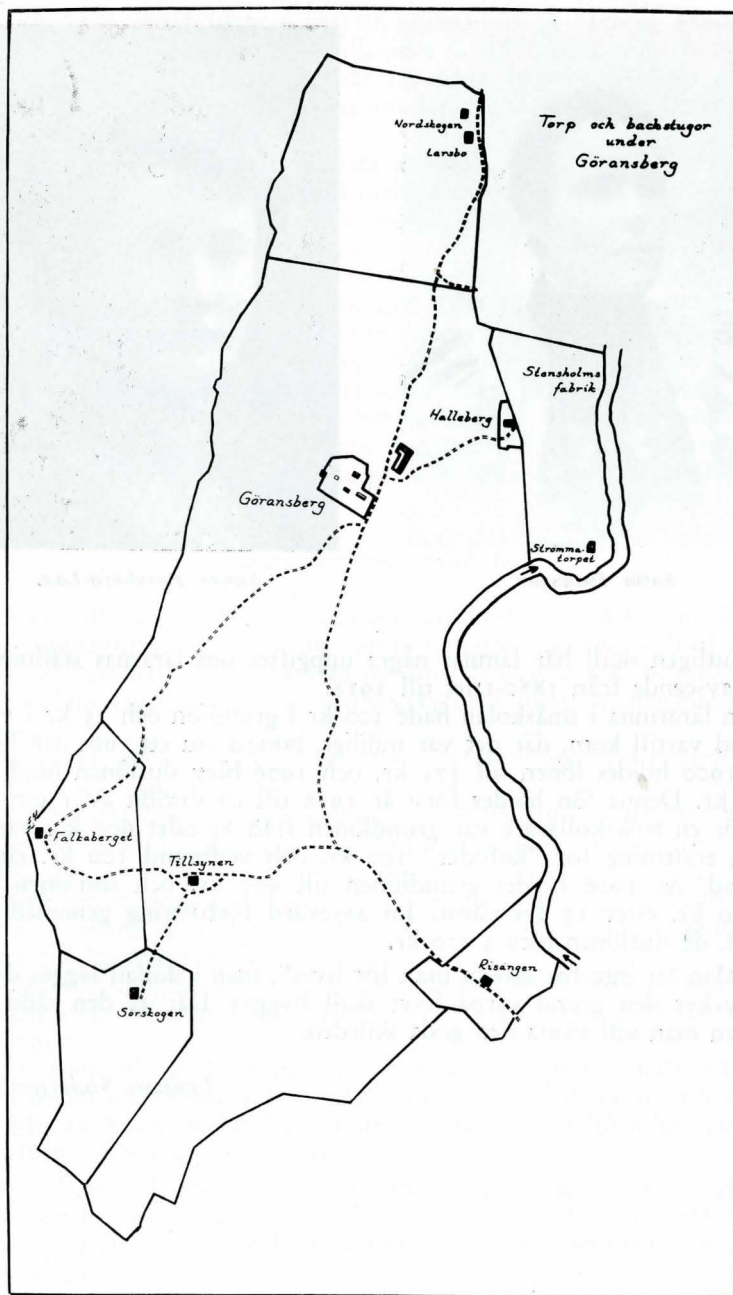
Slutligen skall här lämnas några uppgifter om lärarnas ställning i löneavseende från 1880-talet till 1918.

En lärarinna i småskolan hade 300 kr i grundlön och 25 kr i vedbrand vartill kom, där det var möjligt, bostad om ett rum och kök. År 1900 höjdes lönen till 375 kr, och 1906 blev slutlönen höjd till 680 kr. Denna lön höjdes först år 1918 till en slutlön av 1 400 kr.

För en folkskollärare var grundlönen från 80-talet 600 kr. vartill kom ersättning för "kofoder" 100 kr. och vedbrand 100 kr. jämte bostad. År 1906 höjdes grundlönen till 900 kr. och slutlönen till 1 350 kr. efter 15 års tjänst. En avsevärd förbättring genomfördes 1918, då slutlönen blev 3 000 kr.

"Man lär inte för skolan utan för livet", men i skolan lägges dock i mycket den grund varpå livet skall byggas. Där är den sådd av vilken man vill vänta den goda skörden.

Lennart Söderqvist

Torp och backstugor under Göransberg

Av Ivar Meurling

NORDSKOGEN

Längst i norr av gårdens ägor och omedelbart intill där manbyggnaden till Nordskogens gård nu ligger fanns förr ett dagsverkstorp, Nordskogen. Det anlades troligen i början av 1700-talet och brukades såsom dagsverkstorp till 1895 då den odlade jorden lades under herrgårdens eget bruk.

I torpstugan till Nordskogen var Hakarp sockens första handelsbod inrymd. Den startades av torparen Anders Johan Johannisson, vilken tidigare arbetat på Stensholms pappersbruk men 1865 övertog brukningen av torpet Nordskogen. Hans hustru var intresserad av affärer och började därför så smått att från Jönköping hemtaga varor vilka sedan avyttrades till familjerna vid pappersbruket. Affärsverksamheten utökades varför ganska snart en kammare i torpstugan inreddes till handelsbod. Denna affär drevs här till 1895 då en särskild handelsfastighet uppfördes på östra sidan av vägen och mitt för Nordskogen. En kammare på övre våningen användes också till skola, och resten uthyrdes som bostad åt en bruksarbetare. Affären i Nordskogen övertogs senare av Johannissons son Gustaf Andersson vilken överflyttade verksamheten till en nybyggd fastighet vid landsvägen, kallad Annedal.

År 1911 avstyckades ägorna till gamla dagsverkstorpets Nordskogen, sammanlagt en areal av 22,9 hektar och försålles såsom egen jordbruksfastighet till ovannämnde handlande Gustaf Andersson.

—1760

Torparen Måns Jönsson
h Kirstin Jonsdotter
s Jonas f 1729 1/12
d Britta f 1734 25/4

1760—1787

Torparen Jonas Månsson f 1729 1/12
h Lisa Jonsdotter f 1737 18/1
d Ingrid f 1762 23/4
d Catharina f 1765 9/11
d Maria f 1771 1/12
d Christina f 1767 9/10
d Elisabet f 1774 7/5

1787—1807

Torparen Eric Håkansson f 1753 16/2
h I. Catharina Andersdotter f 1761
d Lisa f 1782
d Maria f 1785
d Cathrina f 1789
d Agneta f 1793

1807—1809

Torparen Nils Esaiesson f 1777
h Maja Jonasdotter f 1783
s Johannes f 1807
d Maja Lisa f 1808

1809—1823

Torparen Lars Gustafsson f 1771 19/9
h Maja Svensdotter f 1772 12/10
d Lena f 1802 27/2
s Gustaf f 1813 16/5

1823—1865

Torparen Magnus Isacsson f 1797 12/9
h Britta Månsdotter f 1801 6/4
d Sara Stina f 1823 3/2
s Johan Magnus f 1825 25/8
d Anna Stina f 1828 31/8
d Maja Lisa ff 1828 31/8
d Inga Cathrina f 1831 23/1
s Israel August f 1833 22/6
d Johanna Sophia f 1835 9/9
d Carolina f 1837 7/7
s Carl Fredrik f 1839 7/2
d Carolina f 1841 8/8
d Johanna Christina f 1844 16/5

1865—1895

Torparen Anders Johan Johannisson f 1831 1/3
h Hedvig Wilhelmina Carlsdotter f 1834 6/12
s Carl f 1861 28/8
s Johan Alfred f 1864 11/10
s Anders Gustaf f 1867 25/4
s Frans August f 1868 10/7
s Ernst Aron f 1870 13/3

d Johanna Sofia f 1872 17/2
 d Lydia Wilhelmina Augusta f 1873 15/8
 d Albertina Alfrida f 1875 8/11
 s Adolf f 1878 13/7

LARSBO

Då torparen Lars Gustafsson år 1823 lämnade brukningen av torpet Nordskogen fick han bygga sig en egen undantagsstuga i närheten av Nordskogens övriga byggnader. Stugan kallades Larsbo. I många år bodde han och hans hustru Maja där, på gamla dagar säkerligen i stort armod ty då båda voro döda, 83 år gamla, hon 1852 och han 1854, tog kommunen hand om stugan som ersättning för lämnad fattighjälp. Stugan uppläts därefter till förre torparen på Tillsynen Peter Johannisson, vilken även erhöll fattighjälp. Han bodde där till sin död 1863. Då den nu icke erfordrades som bostad åt något fattighjon uthyrdes den som bostad åt arbetskarlen Carl Otto Pettersson Kanon med familj, vilka bodde där till 1871 då de flyttade från socknen. Larsbo revs därefter.

1823—1854

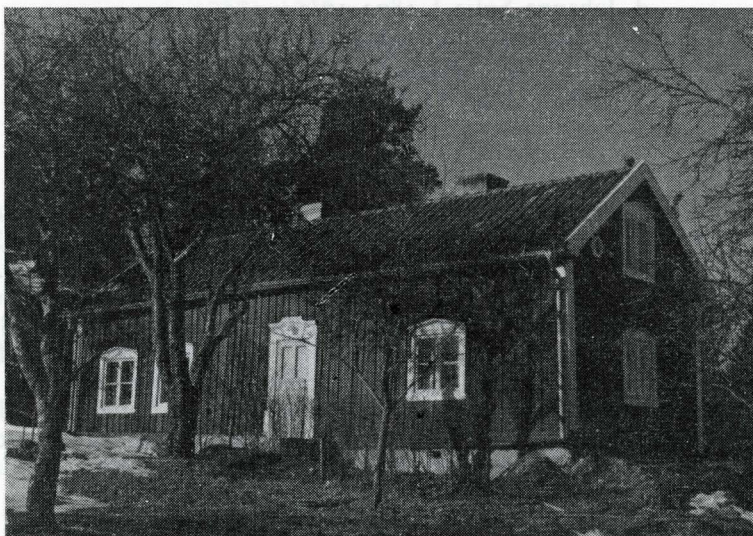
F d torparen Lars Gustafsson f 1771 19/9 d 1854 23/1
 h Maja Svensdotter f 1772 12/10 d 1852 27/4

1854—1863

F d torparen Peter Johannisson f 1807 23/6 d 1863 23/2
 h Karin Larsdotter f 1810 10/9 d 1861 19/8

1864—1871

Arbetskarlen Carl Otto Pettersson Kanon f 1832 31/8
 h Lotta Jonasdotter f 1834 17/1
 s Johan Fredrik f 1859 13/5
 s Frans Vidon f 1862 5/11
 s Sven Vilhelm f 1866 29/8
 d Gustava Sophia f 1869 20/4

Uppfört 1845

Foto L. Meurling 1952

HALLEBERG

Nedom ett bergstup i östra delen av Göransbergs ägor och nära pappers bruket uppsatte 1845 dåvarande sågaren vid Strömma såg och kvarn, sedermera pappersgesällen Per Johan Hall en stuga åt sig och sin familj.

Hall och hans hustru Ingrid Björkman hade sex barn. Den äldste sonen Herman Theodor kom, efter slutad skolgång 1850, i boktryckarlära hos boktryckare J. J. Lundström i Jönköping, vilken även var ägare av såväl Stensholms papperbruk som Göransbergs gård. Herman Hall startade senare eget tryckeri vilket ännu fortlever i H. Halls Boktryckeriaktiebolag.

Per Johan Hall dog 1865 och hans hustru Ingrid 1869 varefter Halleberg blev bostad åt skomakaren Johannes Linderholm och hans hustru Edla Ekblom. Även från denna familj skulle utgå en i vida kretsar känd och bemärkt man, sonen Johannes Emanuel vilken blev professor i kyrkohistoria.

Halleberg är nu en friköpt lägenhet och äges av Wilhelm Sundin.

1845—1869

Pappersgesällen Per Johan Hall f 1810 17/10 d 1865 31/7
h Ingrid Björkman f 1808 20/2
s Herman Theodor f 1837 6/10

d Lovisa Sofia f 1838 21/11
 s Carl Gustaf f 1840 18/12
 d Emma Charlotta f 1842 4/12
 s Johan Rickard f 1845 7/2
 d Elisabeth f 1851 15/5

1869—1875

Skomakaren Johannes Linderholm f 1843 14/10
 h Edla Clementina Ekblom f 1846 4/8 d 1875 7/9
 s Thor Emanuel f 1870 6/11
 s Johannes Emanuel f 1872 4/4
 s Thure Edvin f 1873 11/11
 d Edla Elisabeth f 1875 2/9

STRÖMMA KVARN OCH TORP

Vattenkraften i ån utnyttjades tidigt som dragkraft till kvarnar. Redan på medeltiden har troligen en kvarn funnits vid ån något söder om där Stensholms fabrik nu finnes. Den kallades Strömma kvarn och senare även Strömma såg. En ny kvarn byggdes före mitten av 1700-talet där fabriken nu ligger. Detta framgår av en karta från 1753 varå såväl pappersbruket som en kvarn med två par stenar finnes angiven vid fabriken nuvarande plats samt dessutom läget för gamla kvarnstället c:a 350 meter uppströms från pappersbruket. Vid denna plats finnes även Strömmatorpets läge angivet. Såväl kvarnen som torpet nedlades troligen i mitten av 1800-talet ty efter 1845 omtalas icke längre någon mjölnare boende på Strömmen.

Mjölnare och torpare från mitten av 1700-talet har varit:

—1773

Mjölnare Peter Ekvall f 1730 23/6
 h Kirstin Persdotter f 1730 9/3

1773—1793

Mjölnaren Anders Hansson f 1734
 h Ingrid Svendsdotter f 1747
 s Hans f 1770
 s Sven f 1775 25/3

1794—1798

Mjölnaren Johannes Johansson f 1762
 h Britta Jonasdatter
 s Jonas f 1794 8/11

1799—1808

Mjölaren Jonas Jönsson f 1771

h Maja Månsdotter f 1772

s Jöns f 1802 22/1

s Anders f 1803 16/9

1809—1810

Mjölaren Anders Månsson f 1778

h Catharina Persdotter f 1781

d Maja Lisa f 1809 28/10

1811—1828

Mjölaren Samuel Johansson f 1766

h Lena Gustafsdotter f 1772 28/3

s Johannes f 1809 27/8

1829—1831

Mjölaren Jonas Månsson f 1801 14/12

h Anna M. Nilsdotter f 1798 5/5

1832—1842

Mjölaren Jonas Larsson f 1793 20/11

h Lisa Nilsdotter f 1790 22/9

d Maja Cathrina f 1833 27/9

1843—1845

Mjölaren Johan Magnus Jacobsson f 1812 11/12

h Christina Johansdotter f 1812 24/2

s Jacob August f 1838 11/7

d Johanna f 1840 18/4

d Sofia Christina f 1843 3/2

FALKABERGET

Torpet omtalas med sitt nuvarande namn redan i början av 1700-talet. Namnet har torpet säkerligen fått övertaga efter berget på vars krön stugan är belägen. Ett brant stupande berg på vars klipphyllor pilgrimsfalken haft sitt bo. På senare hälften av 1700-talet ändrades namnet helt plötsligt till Furåsen eller som det i dagligt tal uttalas Föråsen. Detta namn bibehölls ända fram till början av 1900-talet då torpet åter började kallas vid sitt ursprungliga namn Falkaberget. Det brukades såsom dagsverkstorp fram till 1897 då åkerjorden lades under huvudgårdens bruk. Den siste torparen var Johannes August Lund, vilken tidigare varit rättare på Göransberg och 1897 lämnade torpet för att taga anställning såsom snickare vid Ebbes bruk. Den gamla och ganska dåliga torpstugan uthyrdes därefter som bostad. År 1911 avstyckades Falkaberget från Göransberg och bildade egen fastighet med en areal om 11,75 hektar. Till fastigheten hörande hus har därefter ombyggts och moderniserats. Den äges nu av fru Gunvor Lindkvist.

—1766

Torparen Sven Månsson f 1728 d 1766

h Maria Olofsdotter f 1727

s Magnus f 1759 6/11

d Christina f 1762 6/12

1767—1793

Torparen Petter Johansson f 1736 19/11

h I. Maria Olofsdotter f 1727

d Maria f 1768 16/4
h II. Stina Nilsson f 1754

1794—1804

Torparen Mattes Nilsson f 1766
h Greta Abrahamsdotter f 1762
s Anders Johan f 1791
d Sara Lisa f 1795

1804—1806

Torparen Abraham Farm f 1776
h Greta Abrahamsdotter f 1762

1807—1812

Torparen Eric Håkansson f 1753 16/2
h II. Elin Persdotter f 1771 2/5

1812—1823

Torparen Eric Magnus Norman f 1793 12/3
h Cathrina Eriksdotter f 1789 10/8
d Anna Cathrina f 1816 4/2
d Britta Stina f 1818 24/7
d Johanna f 1823 1/6

1824—1858

Torpare Samuel Månsson f 1792 16/11
h Maria Joensdotter f 1794 3/12
s Per f 1817 24/9
s Magnus f 1819 8/1
d Maja f 1820 24/12
s Anders f 1823 16/4
d Britta Stina f 1825 6/3
s Johan f 1826 26/9
d Johanna f 1828 6/8
s Magnus f 1830 24/4
s Carl Gustaf f 1831 19/9
d Britta Stina f 1833 1/10
s Fredrik f 1834 16/11
d Anna f 1836 2/7

1858—1885

Torparen Peter Larsson f 1827 23/11
h Anna Stina Johannisdotter f 1824 4/2
d Johanna f 1857 20/1

d Mathilda f 1858 30/10
d Maria f 1860 22/11
d Emma Christina f 1862 8/11
d Hedvig f 1864 29/9
d Clara f 1867 3/2

1885—1897

Torparen Johannes August Lund f 1837 14/5
h Inga Maria Andersdotter f 1830 31/12
d Augusta Kristina f 1864 27/11
d Klara f 1867 21/9
s Johan Edvard f 1874 3/11

TILLSYNEN

Omkring 400 meter öster om Falkaberget låg torpet Tillsynen. I Hakarps församlings husförhållsbok för 1764 träffar man på dåvaranda torparens namn, men troligen har torpet varit bebott och brukats långt dess förinnan. Det brukades såsom dagsverkstorp intill år 1851 då brukningen övertogs av torparen på Föråsen i fråbruk några år varefter det brukades till huvudgården. Den siste torparen fick bo kvar några år i stugan som inhyses och efter honom andra gamla torpare, som ej längre hade krafter kvar att själv bruka ett torp. Den siste torpare som bodde där inhyses var Peter Magnus Andersson Blom vilken dog där 1888 och sedan hans hustru Johanna året därpå fick flytta till fattighuset revs stugan vars läge nu endast svagt kan skönjas intill avtagsvägen mot Sörskogen.

—1763

Torparen Jonas Persson f 1728 28/9
h Maria Månsdotter f 1727
s Per f 1753

1764—1770

Torparen Eric Persson f 1714 18/1
h Kirstin Svensdotter f 1719 7/6
d Elisabet f 1747 15/12
s Peter Gabriel f 1750 7/12
d Cathrina f 1754 29/4

1770—1787

Torparen Nils Isacson f 1725
h Maria Håkansdotter f 1739

d Stina f 1767
s Isac f 1772
d Sara f 1776 6/1

1788—1793

Torparen Måns Andersson f 1746
h Lisa Johansdotter f 1749 24/6
d Maria f 1771

1794—1812

Torparen Johannes Jönsson f 1773 26/4
h Maria Bogren f 1771
d Maria f 1794 23/5
d Britta f 1796 11/2
s Samuel f 1798 27/7
s Johannes f 1803 20/3
d Cathrina f 1806 7/5

1812—1820

Torparen Lars Jonasson f 1787 14/9
h Maja Lisa Andersdotter f 1783 19/11
d Stina f 1813 3/1
s Johan f 1815 28/10
d Anna Lisa f 1818 24/4

1820—1823

Torparen Jonas Larsson f 1784 24/8
h Maja Lisa Nilsdotter f 1789 2/2
d Anna Stina f 1821 5/4
d Johanna f 1822 5/7

1823—1824

Torparen Lars Svensson f 1787
h Britta Johansdotter f 1796 11/2

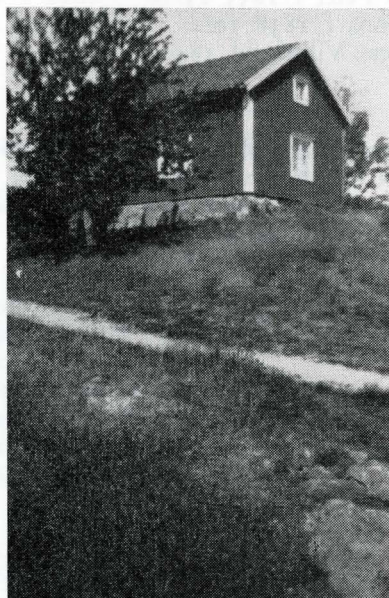
1824—1843

Torparen Johannes Nilsson f 1797 28/10
h Maja Lisa Johansdotter f 1800
s Johan f 1823 12/10
s Gustaf Magnus f 1828 24/4
s Carl Fredrik f 1830 28/4
d Inga Cathrina f 1833 1/3

s Sven Peter f 1835 25/10
d Johanna f 1838 10/2
s Anders Vilhelm f 1840 14/8

1843—1854

Torparen Peter Johansson f 1807 23/6
h Carin Larsdotter f 1810 10/9
s Johan Peter f 1837 19/4
d Christina f 1840 7/3
d Augusta f 1843 10/8
d Johanna Sofia f 1847 5/1
d Augusta f 1850 13/1

SÖRSKOGEN

Längst i söder av Göransbergs ägor och mot gränsen till Rogberga socken ligger Sörskogen. Det har varit dagsverkstorp sedan före mitten av 1700-talet och intill den siste torparen år 1907 lämnade torpet.

År 1911 avstyckades även Sörskogen från huvudgården men såldes ej förr än 1914 på våren till nuvarande ägaren John Svensson. Fastigheten hade då legat öde mellan åren 1907—1914 varför jorden var förfallen och boningshuset obeboeligt. Den nye ägaren hade därför ett omfattande arbete att sätta jorden i kultur och även bygga ny bostad. Han har på ett föredömligt sätt lyckats därmed så att fastigheten nu är i det allra bästa skick.

—1773

Torparen Nils Nilsson f 1726
 h Ingierd Persdotter f 1736
 s Johan f 1762 23/7
 d Maria f 1764 3/11
 d Britta f 1767 23/3

1773—1787

Torparen Sven Jonsson f 1741

h Merta Jonsdotter f 1737

s Jöns f 1768

1787—1793

Torparen Anders Persson f 1753

h Greta Månsdotter f 1758

1793—1810

Torparen David Jonsson f 1751

h Cathrina Johansdotter f 1742

s Jonas f 1777

1810—1817

Torparen Per Rundberg f 1761 16/9

h Sara Nilsdotter f 1767 4/1

d Maja f 1799 18/7

1817—1827

Torparen Jonas Månsson f 1774 29/11

h I. Elin Bengtsdotter f 1781

h II. Cathrina Nilsdotter f 1795 24/2

s Anders Johan f 1822

s Nils Magnus f 1824

d Johanna f 1828

1827—1850

Torparen Anders Nilsson f 1802 8/12

h Maria Cathrina Lindström f 1803

d Anna Stina f 1828 30/9

d Sophia f 1831 28/9

d Cathrina f 1834 8/8

s Johan Peter f 1838 9/4

d Fredrika f 1841 26/12

1850—1859

Torparen Johan Samuelsson f 1826 26/9

h Greta Larsdotter f 1818 11/7

s Fredrik Wilhelm f 1852 13/10

s Carl Gustaf f 1855 15/12

s Frans August f 1858 5/10

1859—1865

Torparen Nils Nilsson Klar f 1823 19/4
 h Sofia Katharina Svensdotter f 1825 10/7
 d Hedvig Carolina f 1856 26/2
 d Mathilda f 1858 14/6
 s August f 1861 27/1
 s Carl Johan f 1863 5/6
 d Josephina f 1863 5/6
 d Clara Saphina f 1865 19/10

1865—1893

Torparen Carl Magnusson f 1832 7/8
 h Johanna Johannisdotter f 1838 26/10
 s Johan Fredrik f 1866 23/9

1893—1895

Torparen Frans Ludwig Pettersson f 1869 26/1
 h Amanda Maria Larsdotter f 1869 26/7
 d Agnes Maria f 1893 6/8
 d Anna Viktoria f 1895 27/10

1895—1907

Torparen Sven Magnus Jansson f 1848 18/10
 h Maria Klasdotter f 1853 11/9
 s Johan Viktor f 1884 14/4
 s Karl Albert f 1885 26/11
 d Ester Kristina f 1888 12/4
 d Selma Elisabet f 1890 30/3
 d Hulda Maria f 1895 23/9

RISÄNGEN

Intill vägen mot Carlfors och i sydöstra hörnet av Göransbergs ägor ligger torpet Risängen. Det har liksom egendomens övriga torp varit brukat som dagsverktorp redan på 1700-talets mitt, kanske mycket längre. Säkra uppgifter finnes dock ej längre tillbaka än på 1760-talet då Johan Moberg var torpare där. Han for även omkring och köpte upp lump för pappersbruket i Stensholm. Den siste torparen var Karl Johan Snygg, vilken bodde där till sin död 1911. Samma år avstyckades även Risängen, liksom övriga kvarvarande torp under Göransberg och bildade egen fastighet. Det äges nu av Carlfors Bruk.

—1787

Torparen Johan Moberg f 1715
h I. Catharina Andersdotter f 1720
d Greta f 1752 9/11
s Samuel f 1756 17/6
s Per f 1758
s Anders f 1763 10/7
h II. Britta Andersdotter f 1741

1787—1796

Torparen Anders Johansson f 1745
h Lisa Mattsdotter f 1753
s Johan f 1780
d Britta Stina f 1783
s Nils f 1785
s Anders f 1788
d Maja Greta f 1790
s Gustaf f 1792

1796—1815

Torparen Anders Norman f 1769 9/6
h Lena Carlsdotter f 1765 20/1
s Eric Magnus f 1793 12/3
s Hinric f 1797 30/6
d Ulrika f 1800 6/8

1815—1845

Torparen Otto Nilsson f 1782 2/8
h Lena Andersdotter f 1785 18/12
s Gustaf f 1817 15/10
d Anna Stina f 1820 3/8

1845—1852

Torparen Anders Johansson f 1820 9/3
h Anna Stina Nilsdotter f 1820 3/8
d Sofia f 1847 4/6
s Gustaf f 1850 17/1

1852—1881

Torparen Magnus Svensson f 1821 18/2
h Maja Lisa Johannisdotter f 1826 21/12
s Johan Fredrik f 1854 21/7
d Johanna f 1859 9/9

1881—1895

Torparen Anders Isaksson f 1844 12/11
 h Maria Larsdotter f 1845 11/3
 d Kristina Otilia f 1876 8/1
 d Alida Maria f 1877 1/9
 d Hanna Albertina f 1879 9/12
 s Carl Oskar f 1882 18/10
 d Ester Emilia f 1884 24/11
 s David Emanuel f 1887 10/9
 s Gustaf Natanael f 1889 23/11

1895—1897

Torparen Frans Ludvig Pettersson f 1869 26/1
 h Amanda Maria Larsdotter f 1869 26/7
 d Agnes Maria f 1893 6/8
 d Anna Viktoria f 1895 27/10
 s Arvid Gunnar Emanuel f 1898 24/2

1897—1899

Torparen Johan Edvard Svensson f 1858 6/4
 h Anna Maria Jonasdatter f 1854 28/11
 s Gustaf Emil f 1880 10/7
 s Karl Hjalmar f 1882 30/7
 s Axel Wilhelm f 1884 17/7
 d Hanna Kristina f 1886 1/9
 s Johan August Valdemar f 1888 19/11
 d Hulda Elvira f 1891 6/2
 s David Fritiof f 1893 16/10
 d Olga Ragnhild f 189 616/7

1901—1911

Torparen Karl Johan Snygg f 1841 16/12
 h Lovisa Kristina Andersdotter f 1848 24/10
 d Ida Mathilda f 1869 26/7
 d Augusta Albertina f 1871 29/12
 s Johan August f 1874 8/3
 s Carl Gustaf f 1882 29/4
 s Oskar Emanuel f 1884 6/9
 d Anna Elisabet f 1886 8/12
 s Sven Hjalmar f 1889 26/11

Kvalitetsmärket

för

Borstar

och

Penslar

Aktiebolaget Husqvarna Borstfabrik

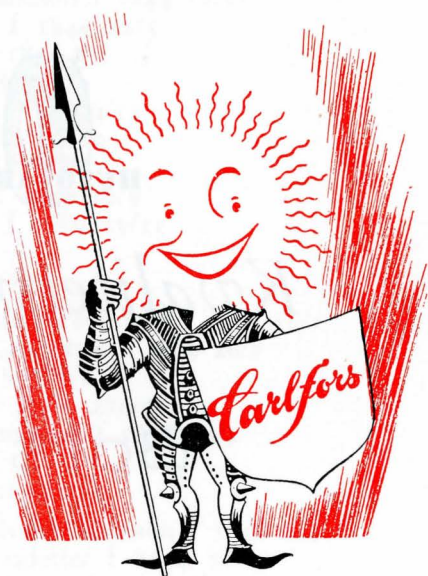
Huskvarna

Tel. 326 00

Gå ej

över ån
efter vatten!

SKYDDAR OCH
LYSER UPP

Begär alltid

CARLFORS

Bronsfärger!

K O N S U M

är den bästa
priskontrollen

Bliv medlem i

K O N S U M U N I O N

Reservoarpennor

I PRISLÄGEN SOM PASSAR ALLA

Idealisk present för högtidsdagar

Rydheims Bokhandel

HUSKVARNA

Telefoner: 300 44 och 302 44

Grillen
som
blivit
en
succé

Ebe-Verken Aktiebolag

Tel. 32 550

Huskvarna

Sällskaps- RESOR

*Rosenqvists
Omnibustrafik*

REKOMMENDERAS

H u s k v a r n a

Tel. 301 86

*Specerier, mjölk
och husgeråd*

B. Ingvalls Eftr.

P E T E R S B E R G

Gustaf Gustafsson

Tel. 20065

R e k o m m e n d e r a s

JÖNKÖPINGS LÄNS BRANDFÖRSÄKRINGSBOLAG

BRAND-, ANSVARS-, VATTENLEDNINGS-
SKADEFÖRSÄKRINGAR m. m.

Ombud i Hakarp:

Nämndeman Gunnar Hakeman, Hakarps säteri.

Tel. 301 35

Värme och sanitetsinstallationer

Dorsells Rörledningsfirma

REKOMMENDERAS

Förstklassigt arbete

Humana priser

Västerliden 11, tel. 316 25, HUSKVARNA

Gamla foton, bouppteckningar, köpebrev och andra handlingar som belysa bygdens kulturliv mottagas tacksamt för avskrift och fotografering.

Hakarps Hembygdsgård.

HATTAR *för damer herrar och barn*

Välkomna till

Krantz

Tel. 302 99 - Tegnergatan 7
HUSKVARNA

Industribyggnader, Bostadshus och Villor, Ombyggnads- och
Reparationsarbeten av alla slag.

Kontoret, Långgatan 31, tel.	326 50
Byggm. I. Henningssons bostad ankn.	326 51
Verkm. Ch. Ottosson	314 55
Verkm. Å. Nilsson	314 53
Verkm. B. Larsson	319 83

Byggnadsritningar, Arbetsbeskrivningar, Handlingar till myndigheter, Kontrollantkap, Avvägningar, Ljuskopiering.

Ritkontoret, Gillesgatan 11, telefon 326 52.

Föreståndare K. E. Lindell, bost. Norra Parkg. 60, tel. 314 54.

Kontor i HUSKVARNA

FULLSTÄNDIG BANKRÖRELSE

Telefoner: Linjeväljare!

- 300 12 Kamrer och kontorsföreståndare
- 300 49 Kassa, check-, kapital- & sparkasseräkn.
- 303 90 Växelinlösen
- 332 60 Lån, Utl. uppdrag och Resetjänst.

Holmers *Herrekipering*

Tel. 309 90

Erik Dahlbergsgatan 10
H U S K V A R N A

Björténs
Livsmedel

Egnahemsvägen 10
Tel. 30060

Eriksbergs
*Blomster-
odlingar*

Tel. 303 88

*ALLT i Specerier. Frukt, Konfektyrer
Järn- och Fodervaror*

ERIC SANDQVIST

SPECERI- och LANTAFFÄR

Tel. 305 81

GYNNA ORTENS KÖPMANNABUTIK

JÖNKÖPINGS LÄNS SLAKTERIFÖRENING

AFFÄREN PETERSBERG

Rekommenderas

Tel. 30566

Över 30.000 hundar äro nu försäkrade i

S K F B

vars fullständiga försäkring skyddar mot alla förluster på grund av olycksfall och sjukdom. Full ersättning utgår även för hundar, som stulits eller kommit bort på annat sätt.

Skandinaviska Kreatursförsäkringsbolaget

— främst även i fråga om hundar.

Alla upplysningar genom *Widar Dahlstedt*, Widala, tel. 30880.

DRÖJ INTE — FÖRSÄKRA I TID!

MARIEHOLMS

Handelsträdgård

Stig Johansson

Tel. 30904

REKOMMENDERAS

Sigrids Livsmedel

PETERSBERG

Sigrid Dahlqvist

Tel. 301 51

REKOMMENDERAS

Petersbergskiosken

TOBAK, TIDNINGAR, FRUKT, CHOKLAD

KONFEKT, LÄSKEDRYCKER

Tel. 303 41

BLOMBERGS

Bliv medlem i

Hakarps hembygdsgrd!

*Du kan alltid
tryggt anlita Sparbanken —
Hembygdens bank*

Länssparbanken Jönköping

Avdelningskontor i Huskvarna, Kungsg. 35. Tel. 30181

Lyxkaffe - Javablandning

i detaljhandeln och i parti

Kolonialbolaget

Länstryckeriet

Dalslundsgatan 1
JÖNKÖPING

ALLT I TRYCK
Ring 19440

Ingrid Nilsons Kappaffär

Rekommenderas

FÖRSTKLASSIG KONFEKTION

Rosenborgsgatan 32. Tel. 301 45.

Elfirman

Johansson & Carlsson

Elektriska installationer, motorer, elektriska apparater
och glödlampor

TRANSFORMATORSTATIONEN

Johansson tel. 302 77 och Carlsson 323 43

VID BEHOV AV

charkuteri- & mejeriprodukter

vänd Eder till

Jutaholms Charkuteri- & Mjölkaffär

Innehavare: *Gustav Gustafsson*

JUTAHOLM. Tel. 308 34.

VID BEHOV AV

färger, tapeter, sjukvårds- och tekniska artiklar

anlita fackmannen

Södra Färghandeln

Tormenäsgat. 3 - HUSKVARNA - Telefon 305 87

PRIS 4 KR.